

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

DIPLOMOVÁ PRÁCA

2015

Zuzana Hurtová

Česká zemědělská univerzita v Praze

Fakulta životního prostředí

**Katedra aplikované geoinformatiky a územního
plánování**

**Návrh zásad pre rozhodovanie v území v správnych
územiach ORP Aš a Cheb**

DIPLOMOVÁ PRÁCA

Vedúci práce: Ing. Vojtěch Novotný, PhD.

Diplomant: Bc. Zuzana Hurtová

2015

ČESKÁ ZEMĚDĚLSKÁ UNIVERZITA V PRAZE

Katedra aplikované geoinformatiky a územního plánování

Fakulta životního prostředí

ZADÁNÍ DIPLOMOVÉ PRÁCE

Bc. Zuzana Hurtová

Ochrana přírody

Název práce

Návrh zásad pro rozhodování v území ve správních územích ORP Aš a Cheb

Název anglicky

Proposal for zoning decision in MEP Aš and Cheb

Cíle práce

Cílem diplomové práce je zpracování Zásad pro rozhodování (v podrobnosti Zásad územního rozvoje) ve zvoleném území (ORP Aš a Cheb).

Metodika

Studentka provede literární rešerši v oblasti regionálního rozvoje a ochrany krajinného rázu. Na základě získaných poznatků navrhne a odůvodní Zásady rozhodování v území na zvoleném území (tedy identifikuje hodnoty území, navrhne cílové charakteristiky krajiny a v kontextu záměru v území ze ZÚR KV navrhne zásady pro rozhodování). Na základě provedené práce v diskuzi zhodnotí adekvátnost obsahu Územně analytických podkladů obcí s rozšířenou působností a Územně analytických podkladů kraje k výše zmíněným úkolům územního plánování.

Doporučený rozsah práce

50 stran textu a grafické přílohy

Klíčová slova

Zásady pro rozhodování, krajinný ráz, Karlovarský kraj

Doporučené zdroje informací

Council of Europe, 2000: Evropská úmluva o krajině

MÍCHAL, I. 1997: Praktické rámce hodnocení krajinného rázu. I. Typologické rámce. Ochrana přírody, ročník 52, 1/1997. Praha: Environs, Agentura ochrany přírody a krajiny, 1997.

SALAŠOVÁ, A., 1999: Krajinný ráz potreba vymedzenia pojmu. In: Péče o krajinný ráz cíle a metody. Ed. I. Vorel, P. Sklenička. Praha: ČVUT, 1999. s. 28-31. ISBN 80-01-01979-9.

VOREL, I., BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P., CULEK, M., SKLENIČKA, P. , 2006: Metodický postup posouzení vlivu navrhované stavby, činnosti nebo změny využití území na krajinný ráz. Praha: ČVUT

Zákon č. 114/1992 Sb. o ochraně přírody a krajiny

Předběžný termín obhajoby

2015/06 (červen)

Vedoucí práce

Ing. Vojtěch Novotný, Ph.D.

Elektronicky schváleno dne 3. 4. 2014

Ing. Petra Šimová, Ph.D.

Vedoucí katedry

Elektronicky schváleno dne 3. 4. 2014

prof. Ing. Petr Sklenička, CSc.

Děkan

V Praze dne 22. 04. 2015

Čestné prehlásenie

Prehlasujem, že som svoju diplomovú prácu " Návrh Zásad pre rozhodovanie v území v správnych územiach ORP Aš a Cheb" vypracovala samostatne pod vedením vedúceho diplomovej práce a s použitím odbornej literatúry a ďalších informačných zdrojov, ktoré sú citované v práci a uvedené v zozname literatúry na konci práce. Ako autorka uvedenej diplomovej práce ďalej prehlasujem, že som v súvislosti s jej vytvorením neporušila autorská práva tretích osôb.

V Prahe dňa 20.4.2015

Pod'akovanie

Týmto by som sa rada pod'akovala Ing. Vojtěchovi Novotnému Ph.D za cenné rady pri písaní diplomovej práce. Ďalej by som sa chcela pod'akovať priateľom a rodine, ktorý ma po celú dobu štúdia podporovali.

Návrh zásad pre rozhodovanie v území v správnych územiach ORP Aš a Cheb

Predložená diplomová práca je zameraná na identifikovanie cieľových charakteristík, a s tým súvisiaci regionálny rozvoj Ašsko – Chebska. V prvej časti práce bola vypracovaná literárna rešerž pre čo najbližšie priblíženie danej problematiky.

Praktická časť diplomovej práce spočíva v identifikovaní cieľových charakteristík určených podľa vlastných kritérií podľa novej metodiky, určení hodnôt jednotlivých vymedzených krajín a problémy vyplývajúce zo ZÚR Karlovarského kraja.

V záverečnej časti práce sú navrhnuté zásady pre rozhodovanie v území s prihliadnutím na prírodné, kultúrne a estetické hodnoty územia a zhodnotená adekvátnosť ÚAP ORP Aš a Cheb a ÚAP Karlovarského kraja.

Kľúčové slová: Karlovarský kraj, krajinný ráz, Zásady pre rozhodovanie

---

Proposal of zoning for decision in MEP Aš and Cheb

This thesis is aimed to identifying landscape quality objectives and related Regional Development of Aš-Cheb area. The first part was elaborated search retrieval, for the closest approach of the issue. The practical part of theses is to identify landscape quality objectives, determined according to own criteria from new methodology, determining the values for individual specified landscapes and problems resulting from Principles of territorial development for Karlovarsky kraj.

The final part of thesis consists of proposal of zoning for decision in MEP Aš and Cheb, considering natural, cultural and aesthetic values of region, and evaluation of adequacy of Analytic Land Planning for MEP Aš and Cheb, and Analytic Land Planning for Karlovarsky kraj.

Keywords: Karlovarsky kraj, landscape character, Principles of territorial development

Obsah

1 Úvod.....	6
2 Ciele.....	7
3 Metodika.....	8
3.1 Spracovanie literárnej rešerže.....	8
3.2 Vymedzenie špecifických typov krajín.....	8
3.3 Vymedzenie cieľových charakteristík pre špecifické krajiny.....	9
3.4 Definícia zásad pre rozhodovanie v území.....	9
4 Literárna rešerž.....	10
4.1 Krajina.....	10
4.1.1 Definícia krajiny.....	10
4.1.2 Identita krajiny.....	13
4.1.3 Estetika krajiny.....	14
4.1.4 Pamäť krajiny.....	16
4.2 Krajinný ráz.....	17
4.2.1 Definícia krajinného rázu.....	17
4.2.2 Legislatívna ochrana krajinného rázu na európskej úrovni.....	19
4.2.3 Legislatívna ochrana na úrovni ČR.....	21
4.2.4 Genius loci.....	24
4.3 Územné plánovanie.....	25
4.4 Politika územného rozvoja.....	26
4.5 Zásady územného rozvoja.....	27
4.5.1 Vymedzenie typov krajín.....	28
4.5.2 Cieľové charakteristiky krajiny.....	29
4.6 Územne analytické podklady.....	30
4.7 Regionálny rozvoj.....	31
4.7.1 Strategické plánovanie.....	32

4.7.2 Stratégia regionálneho rozvoja.....	34
4.8 Vzťah medzi územným a strategickým plánovaním.....	35
5 Výsledky.....	37
5.1 Charakteristika územia.....	37
5.1.1 Geomorfologická a geologická charakteristika.....	37
5.1.2 Pôdne pomery.....	38
5.1.3 Hydrologické pomery.....	39
5.1.4 Klimatická charakteristika.....	39
5.1.5 Fauna, flóra a ochrana prírody.....	40
5.1.6 Krajinný ráz.....	41
5.2 Problematika pohraničia (bývalé Sudety).....	42
5.3 Súčasnosť.....	44
5.4 Socio-demografická charakteristika.....	48
5.4.1 Obyvateľstvo.....	49
5.4.2 Sídla.....	50
5.4.3 Vzdelávanie.....	51
5.4.4 Nezamestnanosť.....	52
5.4.5 Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť.....	53
5.4.6 Kultúra, šport a rekreácia.....	54
5.5 Vymedzenie typov krajín.....	55
5.6 Špecificky vymedzené krajiny a cieľové charakteristiky krajiny.....	55
6 Diskusia.....	64
7 Záver.....	65
Zoznam použitej literatúry.....	67
Zoznam použitých skratiek.....	75
Zoznam použitých obrázkov a fotografií.....	76
Prílohy.....	77

1 Úvod

„Krajina je základným dedičstvom každého z nás. Je všezahrňujúca a nevyhnutná. Pritom pre každého z nás znamená niečo iné.“

D. Lowenthal

Krajina na človeka pôsobí ako celok a je dôležité, aby ju tak i vnímal. Vyčlenenie jednej časti a jej preferencia na úkor inej časti, môže narušiť súlad a poriadok v krajine. To ako súčasná krajina vyzerá, ovplyvňuje človek od počiatku ľudskej existencie. Výzor krajiny, či krajinný ráz je výsledkom minulých i súčasných dejov, ktoré v krajine prebiehali a prebiehajú a odrážajú sa v ňom vzťahy v krajine. Moderná doba si vyžaduje moderné riešenia, a preto je ochrana krajinného rázu súčasťou právneho systému (nielen) Českej republiky a slúži hlavne k ochrane prírodného a kultúrneho dedičstva. O krajinný ráz a jeho prírodné, kultúrne a historické hodnoty sa pod záštitou Európskeho dohovoru o krajine stará Inštitút krajinného rázu.

Územie Ašsko – Chebska malo vďaka svojej pohraničnej polohe po väčšinu doby vývoja štátu odlišný vývoj. V minulosti bolo toto územie bohaté, dnes však bohužiaľ tieto miesta patria k najchudobnejším na území ČR. Ako bývalé Sudety, sú krajinou zaniknutých obcí a ich existencia ovplyvňuje územie dodnes. Súvisia s tým straty kultúrnych tradícií a zmena rázu krajiny. Po odsune Nemcov z územia zaniklo množstvo krásnych lokalít, ktoré sa buď časom rozpadli, alebo boli zámerne zničené vtedajšou hospodárskou politikou.

Ako tému svojej diplomovej práce som si vybrala Návrh zásad pre rozhodovanie v území v správnych územiach ORP Aš a Cheb, kde som podľa novej metodiky mala vyčleniť špecifické krajiny a navrhnúť cieľové charakteristiky krajiny. Problémom tohto územia je „odlúčenosť“ od územia Českej republiky, ktoré síce má krásnu krajinu, no nevie ju perspektívne využiť.

2 Ciele

Cieľom mojej diplomovej práce je vypracovanie Zásad pre rozhodovanie na zvolenom území ORP Aš a Cheb. Vypracovala som literárnu rešerž na tému ochrany krajinného rázu a regionálneho rozvoja a na základe získaných poznatkov som navrhla a odôvodnila Zásady rozhodovania v území na území Ašsko – Chebska. Navrhla som cieľové charakteristiky krajiny a určila hodnoty územia. V diskusii som mala za úlohu zhodnotiť adekvátnosť obsahu ÚAP ORP Aš a Cheb a ÚAP Karlovarského kraja k vyššie uvedeným cieľom.

3 Metodika

3.1 Spracovanie literárnej rešerže

Prvou úlohou bolo vypracovanie literárnej rešerže. V tejto časti som vyslovila a vysvetlila niektoré základné fakty a pojmy priamo či nepriamo súvisiace so spracovaním diplomovej práce. Dôležité bolo i vysvetlenie pojmu krajina z dôvodu množstva interpretácií a prístupov k nej. Ďalej som sa venovala územnému plánovaniu a pojmom s ním súvisiacim, pretože v rámci územne plánovacej činnosti by mali byť vytvorené podmienky pre ochranu krajinného rázu s ohľadom na typy krajiny a cieľové charakteristiky pre využívanie prírodných zdrojov. Poslednou kapitolou rešerže bol regionálny rozvoj a strategické plánovanie ako dôležitý nástroj regionálneho rozvoja.

3.2 Vymedzenie špecifických typov krajín

Pri vymedzovaní špecifických typov krajín som použila metodiku vymedzovania krajín pre ZÚR certifikovanou Ministerstvom pre miestny rozvoj spracovanú prof. Ing. arch. Maierom a kolektívom. Ako hlavné mapové vrstvy som využila rámcové krajinné typy spracované od LÖWA a kol. (2006), ďalej som využila vrstvu land use, geomorfologické členenie územia voľne dostupné na GIS serveri Cenia alebo na Geoportaly ČÚZK, mapu ekologickej stability (použitú z ÚAP KK), mapu klimatických oblastí. Taktiež boli použité údaje o rozvojových oblastiach, osách a rozvojových koridoroch zo ZÚR KK. Mapové údaje boli spracované na online prehliadači mapových vrstiev (<http://geoportal.gov.cz/web/guest/map/>). Sociálno – ekonomické charakteristiky som čerpala z tabuliek ÚAP ORP Aš a Cheb, kde som sa zamerala na vzdelanostnú štruktúru, mieru nezamestnanosti a demografické podmienky.

Na základe vyššie zmienených podkladov boli za pomoci multikriteriálnej analýzy vyhodnotené oblasti so zhodným charakterom krajiny a osídlenia, z ktorých som potom určila podľa vlastného uváženia zhodné krajinné typy.

Konkrétne určenie hraníc bolo vedené po pohľadových bariérach a nebol braný ohľad na správne členenie územia.

3.3 Vymedzenie cieľových charakteristík pre jednotlivé špecifické krajiny

Pre každú špecificky vymedzenú krajinu z predchádzajúcej úlohy som určila:

- 1) Názov oblasti
- 2) Vymedzenie oblasti
- 3) Dielčie cieľové charakteristiky
  - Miera premeny prírodného prostredia
  - Prevažujúce využitie územia
  - Potenciálna prirodzená vegetácia
  - Prevažujúca pokrývka územia
  - klíma
  - Sídelná sústava a usporiadanie sídel a ich hodnoty
  - Stavby v krajine
  - Jedinečné znaky územia
  - Ekologická stabilita krajiny
- 4) Socioekonomická charakteristika
- 5) Hodnoty územia
- 6) Hlavné problémy územia
- 7) Zámery a procesy v území
- 8) Rozvojové oblasti, osy a koridory
- 9) Cieľová charakteristika a zásady rozhodovania v území
- 10) Opatrenia na minimalizáciu negatívnych vplyvov a procesov

3.4 Definícia zásad pre rozhodovanie

Zásady pre rozhodovanie v území boli definované pre každú krajinu zvlášť tak, aby boli zachované a rozvíjané ich špecifické charakteristiky.

4 Literárna rešerž

4.1 Krajina

Krajina je veľmi široký pojem. Všetci žijeme v krajine a väčšinu svojich potrieb naplňujeme z rozmanitosti tejto krajiny. Skúmame i odpočívame v jej ekosystémoch. Prírodné sily nás naplňujú úctou a my sa staráme o jej estetiku, meníme ju, ničíme a niekedy aj skrášľujeme (FORMAN, GODRON 1993).

Vzťah medzi človekom a krajinou nie je jednosmerný. Človek nie je výhradne aktívnym tvorcom a kultúrna krajina nie je jeho pasívnym produktom. V priebehu vývoja kultúrnej krajiny dochádzalo a stále dochádza skôr ku koevolúcii krajiny a ľudstva, kedy sa obaja účastníci vzájomne prispôsobujú a ovplyvňujú spätnými väzbami. Rovnakou mierou ako človek menil prostredie, bol zároveň nútený prostredím k novým stratégiám. Čiže kultúrna krajina je ľudským artefaktom a zároveň i prostredím vedúcim človeka k určitému životnému štýlu (SÁDLO 2005).

Krajinu každý vnímame iným spôsobom. Pre niekoho je krajinou len najbližší priestor okolo domu alebo mesto, v ktorom žije, pre iných to môže byť priestor v širšom meradle - štátnom, kontinentálnom, globálnom (POLENO 1994). Väčšina autorov ale uvažuje o krajine v radoch km² až stoviek km², ktoré sú dané schopnosťou vizuálneho vnímania človeka (SKLENIČKA 2003).

4.1.1 Definícia krajiny

História pojmu krajina je starogermánskeho pôvodu. V období ranného stredoveku označoval tento pojem pozemok obhospodarovaný jedným hospodárom. Hranicu krajiny teda tvorili horizonty (SKLENIČKA 2003). To čo sa nachádzalo za horizontom tohto priestoru bola už iná krajina (GOJDA 2000).

Existuje nespočetné množstvo definícií a pohľadov na krajinu. Je to zložitý systém, ktorý sa nedá pochopiť analýzou jeho jednotlivých častí, ale len systémovým a celistvým prístupom. Spoločným znakom drvivej väčšiny definícií krajiny je jej polyfunkčný charakter (SKLENIČKA 2003).

Zákonom č. 114/1992 Zb. o ochrane prírody a krajiny je krajina definovaná ako časť zemského povrchu s charakteristickým reliéfom, tvorená súborom funkčne prepojených ekosystémov a civilizačnými prvkami.

Európskym dohovorom o krajine je krajina definovaná ako časť územia, tak ako je vnímaná obyvateľstvom, ktorej charakter je výsledkom činnosti a vzájomného pôsobenia prírodných a/alebo ľudských faktorov (Rada Európy, 2008:4).

Geomorfologické poňatie krajinu chápe ako vývojovo viac či menej rovnorodú časť zemského povrchu, vyznačujúcu sa určitou štruktúrou jednotlivých zložiek tejto časti zeme a jej vzájomnými prirodzenými vzťahmi (MEZERA, 1979).

Podľa HADAČA (1982) a jeho krajinno – ekologickej definície chápeme krajinu ako sústavu abiotických útvarov, geobiocenóz, hydrobiocenóz a technoantropocenóz, skladajúcu sa z krajinných zložiek. Za technoantropocenózu považuje spoločenstvo človeka so všetkým, čo potrebuje k svojej existencii, vrátane psychosociálneho prostredia.

Z historického ponímania je krajina územím, ktoré sa určitú dobu svojrázne vyvíjalo geopoliticky, hospodársky a kultúrne v závislosti na prírodných podmienkach daných geografickou polohou (SKLENIČKA, 2003).

V odbornej literatúre sa najčastejšie stretávame s definíciou krajiny (Landschaft, Landscape) ako geografickej jednotky. Definícia krajiny je teda ovplyvnená jej využitelnou hodnotou, resp. závisí od profesionálneho zamerania (FORMAN, GODRON, 1993). Na základe toho môže byť krajina ponímaná z hľadiska ekologického, historického, ekonomického, demografického či administratívne – právneho.

Podľa HOLOVSKÉHO (1965) krajinu chápeme ako súčasť územia, konkrétneho priestoru, ktorý môžeme vnímať zmyslami (zrakové pozorovanie) alebo aj ako výraz v bežnej reči o určitom území (napr. krajina pod Tatrami).

JANČURA (2003) definuje krajinu ako systém charakterizovaný štruktúrnymi, funkčnými, významovými, vývojovými a hodnotovými vzťahmi. Pri hodnotení a identifikácii krajiny a jej vlastností a následne možnosti využitia, je jednou z jej najvýznamnejších vlastností štruktúra. Tá prezrádza zloženie a usporiadanie systému.

Je významným nositeľom informácií o krajine, ktoré nám umožňujú jej štúdium, klasifikáciu, hodnotenie, triedenie. Ďalej JANČURA (2003) charakterizuje štruktúru ako zákonité priestorové rozloženie základných diferenčných jednotiek, komponentov spojených a integrujúcich ako geoekologické či funkčné celky, ktoré navzájom vytvárajú vzťahy.

Popri charakterizovaní štruktúry krajiny v oblasti umiestenia a lokalizácie konkrétnych rekreačných aktivít a nadväzujúcich foriem cestovného ruchu je dôležité i vnímanie krajiny pozorovateľom (návštevníkom určitej krajiny) a pocit, ktorý daná krajina v pozorovateľovi zanecháva (PICHLEROVÁ).

Krajinu preto nemôžeme opisovať len z hľadiska jej prvkov, ale i z hľadiska emócií slovami, ktoré vystihujú ľudské ocenenia krajiny (IZAKOVIČOVÁ, MIKLÓS, DRDOŠ 1997).

Jiří Sádlo definoval krajinu najpoetickejšie. Stanovil krajinu ako priestor, ktorý človek obsiahne keď vylezie na rozhľadňu, priestor, ku ktorému je človek zviazaný pocitom identity (CÍLEK 2005).

Veľa prístupov ku krajine znamená mnoho ciest ako krajinu vnímať a hodnotiť. Hodnotenie krajiny je možné vykonávať na individuálnej alebo všeobecnej úrovni. Individuálna úroveň v sebe zahrňuje subjektívny prístup, čiže vnímanie krajiny je ovplyvnené pocitmi jedinca, jeho skúsenosťami a zážitkami. . Individuálnou úrovňou vnímame krajinu skrz krajinu vnútornú – myšlienky, predstavy, vízie v myšliach ľudí, ktoré sú vyvolané určitým zážitkom z krajiny a zároveň sú spätne premietané do hmotnej krajiny. Každý človek vlastní jedinečnú predstavu krajiny, ktorú mnohokrát realizuje ako svoju záhradu.

Všeobecný prístup je zobjektívizovaný, čo znamená, že nie je zaťažený subjektívnym pohľadom (BENESH, DOLBHAMMER 2006).

O vnútorných krajinách sa zmieňuje i CÍLEK (2005) vo svojej knihe Krajiny vnútorné a vonkajšie. Za vonkajšiu krajinu považuje skutočnú, fyzickú krajinu, a za vnútornú krajinu považuje dušu človeka. „*Ak sa staráme o krajinu, staráme sa taktiež o svoju dušu.*“

4.1.2 Identita krajiny

Niektoré časti krajiny majú jedinečnú a svojráznu podobu i význam a odlišujú sa od okolitej krajiny. Sú to miesta, ktoré majú vysokú identitu kultúrnej krajiny. Tá je úzko zviazaná s kultúrnou a duchovnou dimenziou krajiny. Tieto miesta spôsobujú, že je nám táto krajina bližšia ako iné miesta a oblasti, čiže máme k danej krajine zvláštny vzťah (KUPKA, VOREL 2011).

Identitu krajiny chápeme ako vzťah krajiny a ľudí a to, do akej miery ľudia túto krajinu vnímajú ako súčasť svojho života, to ako s ňou komunikujú a pretvárajú ju (JANČURA 2011).

DNEBOSKA (2006) identitu popisuje ako komplex symbolov a významov zviazaných s konkrétnou krajinou a uchovávaných v kolektívnej pamäti ich užívateľov. Jedná sa teda o nenahraditeľnú súčasť genia loci každej kultúrnej krajiny.

VOREL (2006) definuje identitu krajiny na základe troch hlavných parametrov. Tými sú rázovitosť a nezameniteľnosť krajinnej scény, prítomnosť viditeľných stôp kultúrneho vývoja a kultúrny, historický či symbolický význam miest. Duchovnú zložku krajiny ako veľmi dôležitú úlohu v utváraní identity krajiny popisuje SCHAMA (2007). Podľa jeho slov by sme nemali narušovať tajuplnosť a posvätnosť krajiny, čo sú vlastnosti, pre ktoré bolo vždy v ľudskej kultúre miesto.

Podľa VORLA a KUPKY (2011) môžeme nájsť typické znaky identity pre určité regióny, ktoré sú závislé na prírodných podmienkach (znaky prírodnej charakteristiky ako napr. morfológia terénu, mozaikovitosť vegetačného krytu). Taktiež spôsoby využitia krajiny môžu byť významné pre vznik identity krajiny. Stavebná činnosť v krajine je dôležitá pre kultúrnu dimenziu identity. Sú to nielen dominantné stavby, ktoré ovplyvňujú široký okruh krajiny a dajú mu špecifický znak, ale je to tiež typická štruktúra osídlenia, vzájomná poloha a vzdialenosť dedín a štruktúra jednotlivých dedinských sídiel, štruktúra vzájomne naväzujúcich obcí s rozptýlenou zástavbou (Jablonecko) atď.

KUPKA (2009) sa rovnako domnieva, že hlbší význam miest spätých s ich nehmotnou esenciou, čiže s veľmi silnou atmosférou (geniom loci), má zásadný význam pre tvorbu identity danej krajiny.

Danou problematikou sa zaoberá i CÍLEK (2006) a dodáva, že k povahe krajiny patrí to, že v nás vzbudzuje pocity ako je melodickosť, melanchólia, súlad atď.. Tým pádom je krajina do určitej miery emocionálnou interpretáciou. Krajina sa však storočiami a vývojom ľudstva menila a nastal problém spojený s otázkou, ktorú krajinu chceme vlastne chrániť.

Veľmi osobitý prístup k identite krajiny nám ponúka HOUGH (1990), ktorý rozlišuje identity jednotlivých krajinných typov podľa fyzických charakteristík a súčasne podľa miery urbanizácie týchto krajín. Podľa neho je identita v urbanizovaných centrách (mestská krajina) založená predovšetkým na kontinuite charakteru zástavby, hlavnou matricou je tu teda forma zástavby budovami. Čím ďalej sa pohybujeme od centier, tým väčšiu váhu a väčší podiel riešenej matrice zaujímajú priestory medzi budovami, až sa dostaneme do voľnej krajiny, kde identita je daná kontinuitou a hustotou vegetácie, reliéfom atd. Matricu tu tvorí systém prepojení, ktorý zahŕňa údolia, potoky, rieky atd.

4.1.3 Estetika krajiny

Hodnotenie krajiny vnímaním človeka a vytváranie krajinného obrazu je veľmi zložitým pochodom, pretože závisí na veľkom počte subjektívnych premenných. Nejde len o hodnotenie krajiny z estetického hľadiska, ale aj o identifikáciu s krajinou a v prípade domácich obyvateľov i s krajinou ako ich najbližším životným prostredím. Vytváraním krajinného obrazu pre hodnotenie estetiky krajiny rozumieme vizuálne vnímateľný celkový ráz krajiny. Chápeme ho ako vnímanie tých prvkov a zložiek krajiny, ktoré môžeme vnímať našimi zmyslami (DEMEK 1999).

Vzťah človeka k prírode sa formoval už od počiatku ľudskej existencie. Pojmom estetika chápeme súhrnný pojem pre vedu o estetickej činnosti človeka, ktorý vníma, formuje a hodnotí svet z hľadiska vzájomného pomeru krásy, škaredosti a ďalších estetických hodnôt. Základnou kategóriou je estetično. To v sebe zahŕňa kladný i záporný prvok vnímania reality. Pojem krása pritom korešponduje len s kladnou hodnotou estetična.

Z pôvodnej filozofickej disciplíny sa postupom času vyvíjala samostatná veda. Prelínala sa s teóriou umenia, nie je s ňou však totožná, pretože sa zaoberá

i mimoumeleckými oblasťami estetická. Estetiku ako filozofickú disciplínu – vedu o kráse, založil A.G. Baumgarten (1714-1762), no niektoré estetické pojmy a teórie boli formulované už v antike (harmónia, katarzia, ai.). Krása bola vysoko hodnotená Platónom, podľa ktorého bola zmyslovým zjavením idey dobra. Aristoteles bol zameraný hlavne na skúmanie umenia samotného a dôkladne rozpracoval teóriu nápodoby. I v Plotínovom učení mala krása veľký význam – odklonil sa od teórie, že krása tkvie v symetrii, v miere či matematickej pravidelnosti. (viac na www.ekolist.cz, cit. 2015-11-10)

Počiatkom stredoveku prevzal Augustinus princíp jednoty v rozmanitosti a učil, že všetka krása pochádza od Boha. I. Kant tvrdil, že krása je objektívna kategória, pretože pri jej vnímaní dochádza u všetkých ľudí k rovnakému procesu – vyváženiu poznávacích síl do optimálneho pomeru – „*krásne je to čo sa páči všeobecne bez pojmov*“. V roku 1790 vydal Kant dielo Kritika súdnosti, kde vychádza z prírodnej krásy. Na prelome 18.-19. storočia sa toto ponímanie zmenilo a estetika začala byť čoraz viac chápaná ako náuka o krásne v umení, či neskôr v niektorých oblastiach výhradne ako filozofické umenie, preto sa väčšina teoretikov obrátila predovšetkým k umeniu a to pokračovalo až do polovice 20. storočia. V roku 1963 R.W. Hepburn vydal štúdiu, dnes známu pod titulom Súčasná estetika o zabúdaní na prírodnú krásu, a roku 1970 vydal Estetickú teóriu T.W. Adorn. Táto dvojica autorov sa vo svojich dielach pozastavovali nad vymiznutím prírodného krásna z filozofickej estetiky. Adorn svoju pozornosť venoval hlavne dôvodom vymiznutia tohto záujmu, Hepburn sa snažil porozumieť odlišnej povahe estetickéj skúsenosti s prírodou v porovnaní s umením. Na Hepburna ďalej nadviazal americký estetik a environmentálny filozof Allen Carlson, ten nahradil pojem krajina pojmom environment. Tento nový pojem mal podľa neho odhliadnúť od tradičnej zviazanosti s „pohľadovým“ či „distančným“ vnímaním, ktoré splošťuje prírodu do dvojrozmernej scenérie. Ďalším dôležitým rysom Carlsonovho myslenia je kritika tradičného formalistického poňatia estetického zážitku. Podľa neho na ňom estetika mylne stavala pri svojom skúmaní prírodných krás. Carlson kritizoval dva základné modely vzťahovania k prírode (objektový a krajinný). Objektový vnucoval prírode typ ocenenia akoby sa jednalo o nejaký ohraničený objekt, napr. socha a krajinný zas krajinu oceňoval ako krajinomalbu. Tvrdil, že oba tieto prístupy sú nesprávne, pretože prvý vytrháva prírodné objekty z ich prostredia a druhý ich rámuje a „splošťuje“ do scenérií.

Upozorňoval, že toto posudzovanie je spôsobené tým, že na krajinu je nahliadané kategóriami, ktoré sú vhodné len pre posudzovanie umeleckých diel, preto bolo potrebné nájsť kategórie charakteristické pre prírodu ako prírodu a environment. Pri tomto kategorizovaní využil prúdy v ekológii a samotných vied (biológia, geológia ai.).

Pre mnohých z nás je dôležitá estetická hodnota prírody a krajiny. Táto hodnota často motivovala prvé pokusy chrániť prírodu a v dnešnej dobe ju zmieňuje i zákon ako jeden z dôvodov ochrany krajinného rázu, chránených území a hlavne prírodných pamiatok. Paradoxom je, že estetika ako odvetvie filozofie viac než storočie krásu prírody prehliadala a v porovnaní s krásou umenia bola považovaná za niečo nižšie a nehodné záujmu alebo odmietala jej samotnú existenciu. Zmena nastala až koncom 60. rokov 20. storočia a v dnešnej dobe environmentálna estetika predstavuje jeden z prúdov novodobej estetiky prírody a je to zároveň jeden z dôležitých smerov súčasnej estetiky vôbec. Významným predstaviteľom tohto smeru v Českej republike je estetik a filozof Pavel Zahradka, ktorý vydal knihu Estetika na prelome milénia. (viac na ekolist.cz, cit. 2015-11-10)

Podľa KAPLICKÉHO a DADEJLÍKA (2009) je predmetom environmentálnej estetiky panenská príroda až na hranicu najtradičnejších umeleckých foriem. Zahŕňa divoké oblasti, dedinské krajiny a zákutia, mestské panorámy, obytné štvrte, trhoviská atď, čiže od obyčajných scenérií, bežných pohľadov až po exotické a úchvatné miesta.

4.1.4 Pamäť krajiny

Nie vždy chránime tú krajinu, ktorá nám prináša nejaký úžitok, ale skoro vždy sme citlivý ku krajine, kde sa cítíme doma, a ktorú máme radi (CÍLEK, 2005).

Krajina, ktorá nás obklopuje, je kultúrnou krajinou. Vyvíjala sa storočia a odzrkadľuje sa v nej ekonomická, technická a kultúrna úroveň tej ktorej doby. Je to prítomnosť historických stavieb, technických úprav, stopy tradičného poľnohospodárstva. Taktiež to sú dochované zvyšky veľkorysých krajinárskych úprav. Tieto a mnohé ďalšie stopy nám poskytujú informáciu o tom v akej krajine sa nachádzame a aký bol jej vývoj. Táto informácia slúži k tomu, aby sme danej krajine

porozumeli, aby sme si k nej vytvorili vlastný vzťah. Pamäť krajiny nám pripomína historické a kultúrne súvislosti, zasadzuje krajinu do širšieho kontextu. Krajina nesúca tieto stopy je obvykle veľmi rekreačne atraktívna (KUPKA, VOREL, 2011).

Krajina je taktiež kultúrnou pamäťou národa. Veľké množstvo povestí, literárnych a výtvarných diel sa viaže k určitým typom krajiny alebo k určitým konkrétnym miestam. Rovnako je spätý život slávnych osobností s určitou konkrétnou krajinou. Takto krajina môže mať i svoj skrytý význam, mať svoje tajomstvá a môže byť zdrojom informácií a poučení (VOREL, KUPKA, 2011).

4.2 Krajinný ráz

Žijeme v dobe, kedy človek stráca pôvodný autentický pocit hlbokého vzťahu s prírodou, s krajinou a často i s vlastným ľudským spoločenstvom. Pociť tejto straty vedie k snahe definovať miznúce hodnoty stanoviť spôsoby ich ochrany. Z tohto zrejmeho dôvodu sa stala objektom záujmu i kultúrna krajina a jej hodnoty. Od konca 20. storočia je vnímaná výrazne v novej polohe – ako fenomén, symbol i objekt národného dedičstva, ako dôležitý znak identity ľudskej komunity. Predmetom ochrany sa stávajú nielen prírode blízke časti, či objekty pamiatkovej starostlivosti, ale i celkový charakter krajiny, ktorý v našom kultúrnom prostredí označujeme termínom krajinný ráz (ŠVECOVÁ 2007).

4.2.1 Definícia krajinného rázu

Definícií pojmu krajinný ráz je veľa a líšia sa podaním, ale hlavne uhlom pohľadu na problematiku krajinného rázu. Všetci odborníci však vychádzajú z jedného predpokladu, a to, že krajinný ráz je atribútom každej krajiny, čiže i napr. povrchovou ťažbou zasiahnutého územia severočeskej hnedouhoľnej panvy (SKLENIČKA 2003).

Podľa Agentúry ochrany prírody a krajiny ČR je krajinný ráz významnou hodnotou dochovaného prírodného a kultúrneho prostredia. Je daný špecifickými rysmi a znakmi, ktoré vyjadrujú nielen prítomnosť pozitívnych javov a znakov, ale i kultúrnu a duchovnú dimenziu krajiny. Pojmu krajinný ráz odpovedá termín

charakter krajiny, ktorý je vyjadrený predovšetkým morfológiou terénu, charakterom vodných plôch a tokov, vegetačného krytu a osídlenia (SVOBODOVÁ 2011).

VOREL a KUPKA (2011) hovoria, že krajinný ráz je daný prírodnou, kultúrnou a historickou charakteristikou oblasti či miesta. Znamená to, že ráz určitého krajinného segmentu je spoluvytváraný rysmi a hodnotami prírodnými (hlavne morfológiou terénu, vodnými tokmi a plochami a charakterom vegetačného krytu), tak i kultúrnymi (formou a štruktúrou zástavby, jednotlivými stavbami a ich vzťahom ku krajine, kultúrnym významom miesta) a historickými (prítomnosť prvkov a väzieb dokladajúcich historický vývoj krajiny, jeho kontinuitu). Toto znenie prebral i zákon o ochrane prírody a krajiny.

Krajinný ráz je definovaný § 12 odst. 1 zákona č. 114/1992 Zb., o ochrane prírody a krajiny (ďalej len ZOPK), v znení neskorších predpisov. Je definovaný ako prírodná, kultúrna a historická charakteristika určitého miesta či oblasti, je chránený pred činnosťou znižujúcou jeho estetickú a prírodnú hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, hlavne umiestňovanie a povoľovanie stavieb, môže byť vykonávané len s ohľadom na zachovanie významných krajinných prvkov, zvlášť chránených území, kultúrnych dominánt krajiny, na harmonické meradlo a vzťahy v krajine.

Pre úplnosť je potrebné uviesť tiež odsek (3) § 12 Zákona, v ktorom je uvedené: „*K ochrane krajinného rázu s významnými sústredenými estetickými a prírodnými hodnotami, ktoré nie je zvlášť chránené podľa tretej časti tohto zákona, môže orgán ochrany prírody zriadiť všeobecne záväzným predpisom prírodný park a stanoviť obmedzenie takéhoto využitia územia, ktoré by znamenalo zničenie, poškodenie alebo rušenie stavu tohto územia.*“

Podľa SALAŠOVEJ (1999) zakotvenie inštitútu krajinného rázu v legislatíve má byť chápané ako výsledok snahy chrániť niekedy ťažko postihnuteľné hodnoty krajiny ako je jej estetika a harmonický výraz a vplyv týchto hodnôt na psychiku človeka.

LÖW a MÍCHAL (2003) definujú krajinný ráz ako dochovanú hodnotu kultúrnej, prírodnej a historickej charakteristiky prostredia a je preto chránený pred znehodnocovaním. Vyjadrujú ho špecifické rysy a znaky, vytvárajúce jeho

rázovitost', odlišnosť a jedinečnosť. Udáva teda nielen prítomnosť pozitívnych javov, znakov, ale i kultúrnu a duchovnú dimenziu krajiny.

BUKÁČEK a MATĚJKA (1999) chápu krajinný ráz ako „súbor špecifických charakteristík pre určitú konkrétnu oblasť či miesto v krajine, ktoré sú príčinou jej komplexného – funkčného, vizuálneho, senzuálneho a iného prejavu krajiny, a činí ju tak typickou až nezameniteľnou.“

Krajinný ráz vyjadruje podľa JANČURY (1999) regionálne a lokálne špecifiká krajinného obrazu. Určitú krajinnú svojráznosť, originalitu, neopakovateľnosť. Predpoklad identifikácie regionálne špecifického krajinného rázu daného územia je daný jeho čitateľnosťou. Špecifická kombinácia zostavy reliéfu, kompozície druhotnej štruktúry krajiny a proporcií jej zložiek vytvára informačnú sústavu, jazyk krajiny a jej morfotypy.

Je dôležité, aby sme vedeli aké hodnoty chceme v krajine chrániť, musíme dané hodnoty, ktoré spoluvytvárajú typický, neopakovateľný či jedinečný ráz krajiny vedieť definovať. Tieto hodnoty (rysy) krajinného rázu potom môžeme identifikovať a odborne popísať na základe Zákona o ochrane prírody a krajiny (VOREL 2008).

4.2.2 Legislatívna ochrana krajinného rázu na európskej úrovni

Posledné roky sa stále viac presadzuje tendencia spájať kultúrne dedičstvo s dedičstvom prírodným, pretože vzťah medzi človekom a prírodou je tak zložitý a previazaný, že vyžaduje komplexnú starostlivosť. Vďaka zblíženiu týchto dvoch odborov a uvedomeniu si ich dôležitosti a nevyhnutnosti sa schválil Európsky dohovor o krajine (SVOBODOVÁ 2011).

V apríli 1998 Rada Európy usporiadala v talianskej Florencii medzivládnu konzultačnú konferenciu, na ktorej sa prvýkrát diskutovalo o uzavretí Európskeho dohovoru o krajine (ďalej len EDoK) – *European Landscape Convention*. Tejto konferencie sa zúčastnili nielen predstavitelia príslušných ministerstiev európskych krajín, zaoberajúcich sa rozmanitými aspektmi ochrany a riadenia starostlivosti – managmentu o krajinu a udržateľného využívania jej zložiek, ale aj zástupcovia regionálnych a miestnych samospráv, medzinárodných vládnych i nevládnych

organizácií, občianskych združení a odborných spoločností. Výbor ministrov Rady Európy na základe záverov florentskej konferencie ustanovil poveril dvanásťčlenný výbor expertov spísaním podrobného textu EDoK. Výbor sa skladal z odborníkov na krajinnú ekológiu, ochranu a starostlivosť o krajinu, kultúrne a historické dejiny, etiku, estetiku, sociológiu a právo v životnom prostredí. Text dohovoru bol prejednaný v marci 2000 v Štrasburgu na spoločnom zasadnutí dvoch orgánov Rady Európy, Výboru pre činnosti v oblasti biologickej a krajinej rozmanitosti a Výboru pre kultúrne dedičstvo. Text bol v júli 2000 s určitými úpravami prijatý. Dohovor mohli jednotlivé európske krajiny podpísať v októbri 2000 na konferencii ministrov o ochrane prírody, ktorá sa konala v rámci rozsiahlej kampane Rady Európy Európa: spoločné dedičstvo symbolicky opäť vo Florencii (PLESNÍK, VAČKAŘ, STAŇKOVÁ, FERNÁNDEZ-GALIANO 2002).

Česká republika podpísala EDoK k 28.11.2002 a dohovor vstúpil do platnosti 1. marca 2004. Jeho cieľom je organizovanie európskej spolupráce v otázkach krajiny a zaistenie ochrany krajiny a jej plánovanie. Zmluvné strany sú povinné zaistiť dodržiavanie EDoK vlastnými prostriedkami, a to v súlade s vlastným právnym a administratívnym usporiadaním, pri dodržaní princípy subsidiarity. Štáty, ktoré podpísali EDoK sú povinné zakotviť vo vlastných predpisoch princíp, podľa ktorého je krajina podstatnou zložkou prostredia ľudskej spoločnosti, výrazom rozmanitosti jej spoločného kultúrneho a prírodného dedičstva a základom identity populácie. Podpísané štáty sú zaviazané formulovať a realizovať stratégie na ochranu prírody, starostlivosť o krajinu a pre krajinné plánovanie prijatím špecifických opatrení. Ďalej sú zaviazané zapojiť do starostlivosti o krajinu najširšiu verejnosť, miestne a regionálne úrady pri začlenení krajiny do koncepcií a stratégií urbanizmu, plánovania, kultúrnej, environmentálnej, poľnohospodárskej, sociálnej a hospodárskej politiky a ďalších odvetví, ktoré majú vplyv na krajinu. Signatári sú zaviazaní mapovať krajiny na svojom území, analyzovať ich charakteristiky a sledovať ich zmeny, hodnotiť ich a určovať cieľové charakteristiky krajiny, cezhraničnú spoluprácu a uskutočňovanie spoločných programov týkajúcich sa ochrany krajiny. Úrady a nevládne organizácie môžu byť za starostlivosť o krajinu ocenené Cenou za krajinu Rady Európy. Pravidlá pre udelenie tejto ceny navrhuje výbor expertov stanovených Radou Európy, ten aj sleduje realizáciu celého EDoK (PLESNÍK 2001).

RENARD (1995) tvrdí, že zapojenie verejnosti do procesu ochrany a tvorby krajinného rázu a krajiny má dve formy: jedná sa buď len o informovanie verejnosti, ktoré je kľúčovým prvkom a predpokladom na to, aby bol konkrétny projekt prijatý obyvateľstvom, alebo sa jedná o konzultovanie určitého projektu s verejnosťou. Informácie pre verejnosť musia byť pripravené tak, aby boli primerané úrovni obyvateľstva, kedy väčšina z nich nie sú odborníci. Pri konzultáciách ide hlavne o získanie názorov, postrehov od čo najširšieho počtu zainteresovaných obyvateľov, a potom o snahu vziať ich názory do úvahy, a tým zmeniť navrhovaný projekt podľa ich prianí. Táto požiadavka však doposiaľ v Českej republike nie je naplnená a je považovaná za jeden z veľkých handicapov súčasnej praxe územného plánovania a posudzovania krajinného rázu.

Požiadavky EDoK boli premietnuté hlavne do zákona č. 183/2006 Zb., stavebný zákon.

Európsky dohovor o krajine je teda medzinárodným právnym nástrojom, ktorý ma za cieľ zaoberať sa výhradne hodnotami a záujmami týkajúcimi sa krajiny a mal by byť schopný sledovať a reagovať na zmeny týchto hodnôt a záujmov. V dohovore je vyžadovaná ochrana „každodennej krajiny“, nielen tej atraktívnej, ale i krajiny poškodenej. I keď niektorá krajina môže pôsobiť neprirodzene či nepríjemne, tak tvorí európsku kultúru, identitu a dedičstvo pre budúce generácie a hlavne pre náš terajší život.

4.2.3 Legislatívna ochrana krajinného rázu na úrovni Českej republiky

Pojem krajinný ráz nie je v českom právnom slovníku žiadnou novinkou. Už v roku 1920 sa o ňom zmieňuje prídelový zákon č. 47/1920, a v roku 1948 zákon scelovací č. 47/1948, no až v roku 1992 došlo k jeho opätovnému zavedeniu do českej legislatívy (SVOBODOVÁ 2011).

Hlavným zákonom na ochranu krajinného rázu je § 12 zákona č. 114/1992 Zb., o ochrane prírody a krajiny, kde:

- 1) Krajinný ráz, ktorým je myslená prírodná, kultúrna a historická charakteristika určitého miesta či oblasti, je chránený pred činnosťou

znižujúcou jeho estetickú a prírodnú hodnotu. Zásahy do krajinného rázu, hlavne umiestňovanie a povoľovanie stavieb, môžu byť vykonávané len s ohľadom na zachovanie významných krajinných prvkov, zvlášť chránených území, kultúrnych dominánt krajiny, harmonického meradla a vzťahy v krajine.

- 2) K umiestňovaniu a povoľovaniu stavieb, ako i k iným činnostiam, ktoré vy mohli znížiť či zmeniť krajinný ráz, je potrebný súhlas orgánu ochrany prírody. Podrobnosti ochrany krajinného rázu môže stanoviť ministerstvo životného prostredia všeobecne záväzným právnym predpisom.
- 3) K ochrane krajinného rázu s významnými sústredenými estetickými a prírodnými hodnotami, môže orgán ochrany prírody zriadiť všeobecne záväzným predpisom prírodný park a stanoviť obmedzenia takého využitia územia, ktoré by znamenalo zničenie, poškodenie alebo narušenie stavu tohto územia.

Ochrana krajinného rázu je ochranou všeobecnou, čiže platí na území celého štátu. Bohužiaľ, do dnešnej doby nebol vydaný všeobecne právny predpis, ktorým by ministerstvo stanovilo podrobnosti tejto ochrany. Dôsledkom toho je § 12 ZOPK ťažko uchopiteľný a príliš flexibilný. Za dobu jeho platnosti vzniklo z aktivít odbornej verejnosti, orgánov štátnej správy, výskumných a univerzitných pracovísk široké spektrum názorov, výkladov a prístupov ku krajinnému rázu. Táto problematika by sa vyjasnila všeobecne právnym predpisom, ktorý by obsahoval jednotný metodický postup ochrany krajinného rázu (SVOBODOVÁ 2011).

Ďalším dôležitým zákonom pri ochrane krajinného rázu je zákon č. 183/2006 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom poriadku (ďalej len stavebný zákon) a jeho súvisiace právne úpravy, hlavne vyhlášky 500/2006 Zb., 501/2006 Zb., a zákon 186/2006 Zb., zákon o zmene niektorých zákonov súvisiacich s prijatím stavebného zákona a zákona o vyvlastnení.

Stavebný zákon nadobudol účinnosť dňa 1.1.2007 s výnimkou ustanovení § 143,144, 147 a 151, ktoré nadobudli účinnosť k 1.6.2006, a s výnimkou ustanovenia § 102 odst. 2., ktorý nadobudol účinnosť 1.1.2012. Tento zákon upravuje na území Českej republiky územné plánovanie a hlavne rozhodovanie v území. Ďalej upravuje veci

stavebného rádu, hlavne povoľovanie stavieb a ich zmeny, terénne úpravy a zariadenia, využívanie a odstraňovanie stavieb, dohľad a zvláštne právomoci stavebných úradov, povinnosti a zodpovednosť osôb pri príprave a vykonávaní stavieb. Rovnako upravuje podmienky pre projektovú činnosť a vykonávanie stavieb, všeobecné podmienky pre výstavbu, účely vyvlastnenia, vstupy na pozemky a do stavieb, ochranu verejných záujmov a iné.

Medzi hlavné ciele územného plánovania definované v § 18 odst. 4 stavebného zákona radíme ochranu a rozvoj prírodných, kultúrnych a civilizačných hodnôt území, ďalej ochranu krajiny ako podstatnej zložky prostredia života obyvateľov a základov ich totožnosti (SVOBODOVÁ 2011).

Stavebný zákon stanovuje povinnosť zaoberať sa krajinným rázom, a to v územne analytických podkladoch, tak i v územne plánovacej dokumentácii prostredníctvom ÚAP. Vo vyhláske 500/2006 Zb. §4 odst. 1 písm. a) je stanovený požadovaný obsah ÚAP, ktorý zahŕňa zistenia a vyhodnotenia stavu vývoja územia, jeho hodnôt a zámerov na uskutočnenie zmien v území. Za týchto podmienok je potrebné preventívne hodnotenie krajinného rázu na úrovni územného plánovania obcí (SVOBODOVÁ 2011).

Ďalším zákonom zmieňujúcim krajinný ráz je zákon č. 139/2002 Zb., o pozemkových úpravách a pozemkových úradoch. Tento zákon sa týka hlavne oblasti pozemkových úprav, ale zasahuje do viacerých odborov cez územné plánovanie, ochranu ŽP atď. Vykonávacou vyhláškou k tomuto zákonu je vyhláska č. 545/2002 Zb., o postupe pri vykonávaní pozemkových úprav a náležitostiach návrhu pozemkových úprav. Cieľom pozemkových úprav je zlepšiť podmienky pre poľnohospodárstvo, pozemky sprístupniť, zmierniť prejavy veternej a vodnej erózie, napomôcť vhodnému hydrologickému režimu v krajine, zlepšiť ekologickú stabilitu krajiny a zachovať alebo obnoviť krajinný ráz (VLASÁK, BARTOŠKOVÁ 2007).

Je dôležité venovať krátku pozornosť i zákonu č. 20/1987 Zb., o štátnej pamiatkovej starostlivosti. Tento zákon bol založený na princípe zachovania, ochrany a zníženia stupňa ohrozenia kultúrneho dedičstva ľudstva v súlade s Dohovorom o svetovom dedičstve. Týmto princípom je vyjadrená spoločná zodpovednosť štátu a občianskej spoločnosti za ochranu kultúrnych pamiatok tvoriacich kultúrne dedičstvo výnimočnej svetovej hodnoty a zachovanie ich budúcim generáciám. Kultúrne

pamiatky sú definované v § 2 odst. 1 tohto zákona ako nehnuteľné a hnutel'né veci, prípadne ich súbory, ktoré sú významnými dokladmi historického vývoja, životného spôsobu a prostredia spoločnosti od najstarších dôb do súčasnosti, ako prejavy ich hodnoty revolučnej, historickej, umeleckej, vedeckej a technickej, alebo ktoré majú priamy vzťah k významným osobnostiam a historickým udalostiam (MADAR 2001).

Podľa § 9 odst. 3 sú občania povinní počínať si tak, aby nespôsobili nepriaznivé zmeny stavu kultúrnych pamiatok alebo ich prostredia a neohrozovali zachovanie a vhodné spoločenské uplatnenia kultúrnych pamiatok. Následne sú na základe tohto zákona zriaďované národné kultúrne pamiatky, ako najvýznamnejšia súčasť kultúrneho bohatstva národa, ďalej pamiatkové rezervácie a pamiatkové zóny, ktoré chránia časť územia vykazujúce významné kultúrne hodnoty (SVOBODOVÁ 2011).

4.2.4 Genius loci

Krajina, v ktorej žijeme nás významným spôsobom ovplyvňuje. Konkrétny priestor krajiny má svoj základ v miestach, nie v celom priestore. Jednotlivé miesta k nám prehovárajú a ľudia tieto informácie vedome či podvedome vstrebávajú. Každé miesto vykazuje určitú prítomnosť ducha – genia loci. Pojem genius loci sa dotýka nielen ľudského vnímania a kultúrnej krajiny, ale v dôsledku i samotnej ľudskej existencie (SVOBODOVÁ 2011).

Genius loci je zložitým pojmom a jeho problematike je venované málo priestoru v odbornejších textoch. Dôvodom je často zmieňovaná nekompatibilita s vedeckým poznaním, nemožnosť jeho popisu racionálnymi a empiricky overiteľnými faktami.

Vznik a vývoj fenoménu genia loci objasňuje PETZET (2008), keď hovorí o jeho dlhodobej histórii siahajúcej až do starovekého Ríma. Tu bol najprv používaný len pojem genius, ktorý mal význam akéhosi strážneho anjela každého človeka, ktorý ho sprevádzal životom a určoval jeho osud.

Geniom loci sa zaoberal aj známy „filozof architektúry“ NORBERG-SCHULZ (1994) vo svojej knihe Genius loci: K fenomenológii architektúry. Tu tvrdí, že genius loci nepopierateľným fenoménom, ktorý je súčasťou našej existencie. V našom záujme by malo byť poznávanie, akceptovanie a ochrana jeho podoby pri

akejkoľvek činnosti v každom mieste našej krajiny. Tým si zachovávame vlastnú identitu a kultúru a vyzujeme úctu minulým, ale i budúcim generáciám.

CÍLEK (2005) o geniu loci hovorí, že je to, prečo sa na nejaké miesto vraciame, alebo to, prečo lezieme na rozhl'adne. Podľa JANČURY (2008) je zas genius loci neprenosná a neopakovateľná atmosféra miesta alebo územia.

Duch prírodného miesta je prítomný v mnohých typoch krajín a dá sa nájsť i v premenenej kultúrnej krajine v archetypických ústraniach, miestach, v ktorých je možné cítiť prítomnosť pôvodných síl zeme (ZELENKA 2008).

4.3 Územné plánovanie

DOLEŽAL (1994) vidí pojem územné plánovanie ako nástroj pre komplexné riešenia územia, miesto skorších partikulárne pojatých urbanistických metód (plány polohy, regulačné a zastavovacie plány). V českom právnom systéme bol založený vydaním zákona č. 280/1949 Zb., o územnom plánovaní a výstavbe obcí. V znamení centrálnej plánovacej ekonomiky bol však tento zákon závislý na politických rozhodnutiach.

Nachádzame množstvo definícií tohto pojmu, no všetky majú spoločné to, že sa jedná o sústavnú činnosť alebo proces zaoberajúci sa koordináciou územia, jeho zložiek a rozvoja. Jedná sa teda o strategický nástroj, ktorý slúži k rozvoju vymedzeného územia.

Územné plánovanie je sústavná činnosť, ktorá sa zaoberá územným rozvojom s cieľom optimálneho a funkčného využitia územia, vylučujúca vzájomné disproporcie a presadzuje verejný i súkromný záujem v území (ŠILHÁNKOVÁ 2007).

Súčasný stavebný zákon, zákon č. 183/2006 Zb., charakterizuje územné plánovanie ako činnosť, ktorej cieľom je vytvárať predpoklady pre výstavbu a pre udržateľný rozvoj územia, spočívajúci vo vyváženom vzťahu podmienok pre priaznivé životné prostredie, pre hospodársky rozvoj a pre súdržnosť spoločenstva obyvateľov územia, a ktorý uspokojuje potreby súčasnej generácie, bez toho aby ohrozoval podmienky života budúcich generácií. Dôležitou úlohou územného plánovania je ochrana

prírody a krajiny, ochrana kultúrnych a civilizačných hodnôt územia (§18 zákona č. 183/2006 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom poriadku).

Právna úprava územného plánovania zahŕňa ciele a úlohy územného plánovania, charakterizuje postupy v územnom plánovaní, stanovuje nástroje územného plánovania a upravuje postupy pri ich vzniku, stanovuje orgány územného plánovania atď.

4.4 Politika územného rozvoja (PÚR)

Existujúci vývoj územného plánovania v Európe i v Českej republike a zmena vonkajších podmienok, vyplývajúcich zo zmeny spoločenskej situácie vnútri štátu i zo začlenenia Českej republiky do Európskej únie, vyvolala potrebu celoštátneho nástroja pre koordináciu územného rozvoja v štáte, i v rámci európskeho priestoru.

Politika územného rozvoja (ďalej len PÚR) je povinná celoštátna koncepcia rozvoja určujúca stratégiu a základné podmienky na napĺňanie úloh územného plánovania (§ 31 stavebného zákona), je to tzv. „najvyšší“ územný plán, obsahujúci textovú i grafickú časť. PÚR je záväzná pre zaobstarávanie a vydávanie zásad územného rozvoja krajov, územných plánov, regulačných plánov a pre rozhodovanie v územiach (§76 stavebného zákona), tzn., že zámery, ktoré sa objavia v schválenej PÚR sa môžu ľahšie dostať i do zásad územného rozvoja a následne do územných plánov jednotlivých obcí. Stavebný zákon ráta s jej pravidelnou aktualizáciou, a to každé 4 roky na základe uplatnenia PÚR, ktorá je vykonávaná formou správy o uplatňovaní politiky územného rozvoja. K tejto správe môže každý zasielať svoje pripomienky, informácie sú získavané z úradnej dosky. PÚR je spracovávaná na základe analýzy znalostí o aktuálnom stave, zámeroch a limitoch využitia územia Českej republiky. Zaobstarávanie PÚR náleží MMR, schvaľuje ju vláda.

Politika územného rozvoja:

- a) stanovuje republikové priority územného plánovania pre zaistenie udržateľného rozvoja územia
- b) vymedzuje oblasti so zvýšenými požiadavkami na zmeny v území z dôvodov sústredenia aktivít medzinárodného a republikového významu, ale ktoré

svojim významom presahujú územie jedného kraja (rozvojové oblasti a rozvojové osy)

- c) vymedzuje oblasti so špecifickými hodnotami a so špecifickými problémami medzinárodného a republikového významu alebo tie, ktoré svojim významom presahujú územie jedného kraja (špecifické oblasti)
- d) vymedzuje plochy a koridory dopravnej a technickej infraštruktúry medzinárodného a republikového významu alebo tie, ktoré svojim významom presahujú územie jedného kraja. Pod plochou rozumieme časť územia, ktorá je vymedzená s ohľadom na stávajúci alebo požadovaný spôsob využitia, a ktorá svojim významom, rozsahom či využitím ovplyvní územie viacerých obcí alebo krajov. Koridorom rozumieme plochu, ktorá je vymedzená pre umiestnenie vedenia dopravnej a technickej infraštruktúry
- e) stanovuje vo vymedzených oblastiach, plochách a koridoroch kritéria a podmienky pre rozhodovanie o možnostiach zmien vo využití alebo priestorovom usporiadaní a pre posudzovanie týchto zmien, hlavne s ohľadom na ich budúci význam, možné hrozby, rozvoj, útlm, preferencie a riziká v území (viac na stránkach MMR, Politika územného rozvoja, cit. 2015-1-20).

Stavebný zákon stanovil, že PÚR je záväzná pre obstarávanie a vydávanie zásad územného rozvoja (ZÚR) a územných plánov, no Najvyšší správny súd skonštatoval, že PÚR nie je tak záväzná, aby sa zámery v nej obsiahnuté automaticky preberali do krajských územných plánov, teda do ZÚR a územných plánov obcí.

Proti schválenej PÚR nie je možné za súčasných podmienok legislatívy a súdnych rozhodnutí podať žalobu alebo inak preskúmať jej správnosť a zákonnosť. Proti jednotlivým zámerom obsiahnutých v PÚR sa dá súdne brániť až v rámci územných plánov krajov (viac na stránkach MMR, Politika územného rozvoja, 2015-1-20).

4.5 Zásady územného rozvoja (ZÚR)

ZÚR sú územne plánovacou dokumentáciou celého kraja. Majú významné funkcie či v celoštátnej úrovni, tak i v smere k jednotlivým obciam. Slúžia ako nástroj koordinácie územne plánovacej činnosti obcí a ako záväzný podklad pre

rozhodovanie v území. ZÚR predstavujú základný plánovací dokument pre celé správne územie kraja, ktorého zmyslom a účelom je stanovenie základných vývojových parametrov spravovaného územia v základnej plánovacej štruktúre, prevziať záväzky z celoštátnej úrovne, prípadne aj z medzinárodnej úrovne a premietnúť ich do svojich dokumentov a vytvoriť určitý rámec pre plánovacie aktivity obcí a koordinovať tieto aktivity, ak to bude z hľadiska verejnej správy žiadané. (PLOS 2007). Obsah ZÚR spresňuje § 36 zákona č. 183/2006 Zb. Podľa znenia tohto paragrafu, *zásady územného rozvoja stanovujú hlavne základné požiadavky na účelné a hospodárske usporiadanie územného kraja, vymedzujú plochy a koridory nadmiestneho významu a stanovujú požiadavky na ich využitie. Zásady územného rozvoja môžu vymedziť plochy a koridory územných rezerv, s cieľom preveriť možnosti budúceho využitia, pričom ich doterajšie využitie nesmie byť menené spôsobom, ktorý by znemožnil alebo podstatne sťažil preverovanie budúceho využitia. Súčasťou ZÚR je aj vyhodnocovanie vplyvov na udržateľný rozvoj územia a vyhodnocovanie vplyvov na životné prostredie, v ktorom sa popisujú a vyhodnocujú zistené a predpokladané závažné vplyvy ZÚR na životné prostredie a prijateľné alternatívy naplňujúce ciele ZÚR (§ 36 odst. 1 stavebného zákona).*

Zásady územného rozvoja sú jedným z najdôležitejších dokumentov územného plánovania, no musia rešpektovať politiku územného rozvoja a veci v nej obsiahnuté. ZÚR schvaľuje zastupiteľstvo kraja a aktualizuje sa na základe schválenej Správy o uplatňovaní ZÚR, či v prípadoch uvedených v ustanoveniach § 42/6 stavebného zákona každé dva roky.

4.5.1 Vymedzenie typov krajín (typológia krajín)

Rovnakými či podobnými znakmi krajinného rázu sa vyznačujú podobné typy krajiny. Tieto typy krajiny môžeme vymedziť abstrakciou (zovšeobecnením) zásadných znakov, ktoré spoluvytvárajú ráz krajiny a to na úrovni oblasti krajinného rázu alebo na úrovni miest krajinného rázu. Typológia krajiny sa zaoberá vymedzením určitých typov a popisáním ich spoločných a rozdielnych vlastností. Typológia krajiny vytvára praktický podklad pre ochranu, ale aj tvorbu krajinného rázu, pretože vymedzenie typov by malo slúžiť k identifikácii znakov, ktoré sú pre rázovitosť najviac dôležité a ich zmenou či zánikom by mohlo dôjsť k významnej

zmene rázu krajiny. Vymedzenie typov krajiny preto slúži k zjednoteniu názorov pri identifikovaní znakov a hodnôt krajinného rázu a pri klasifikácii ich významu, čo je niekedy pri hodnotení krajinného rázu alebo hodnotení vplyvov zámerov na krajinný ráz veľmi ťažká úloha. Stanovenie typológie krajiny je taktiež požiadavkou Európskeho dohovoru o krajine (VOREL, KUPKA 2011).

LÖW (2008) zjednotil a pochytil širšie vzťahy jednotlivých typov krajín v ČR v kontexte Európskeho dohovoru o krajine a pomocou popisných charakteristík definovali rámcové krajinné typy:

1. **Rámcové sídelné krajinné typy** – sú charakterizované podľa vegetačnej stupňovitosti, biogeografickej provincie (odlišnosti geologickej, geomorfologickej a klimatickej podprovincie), historických typov sídiel a ich plužín, podľa typov ľudových domov, a vývoja a doby osídlenia
2. **Rámcové krajinné typy podľa spôsobu využitia územia** – charakterizované podľa štruktúry využitia plôch (prírode blízka krajina, krajina premenená človekom, ai.), ktoré členia krajinu ČR podľa prevažujúceho spôsobu jej využitia
3. **Rámcové krajinné typy podľa reliéfu** – sú charakterizované podľa relatívnej členitosti reliéfu (roviny, pahorkatiny, ai.) a vyjadrené podľa výnimočnosti typu reliéfu (od bežného až po výnimočný)

4.5.2 Cieľové charakteristiky krajiny

Pojem cieľové charakteristiky krajiny (ďalej len CCHK) sa prvýkrát objavil v Európskom dohovore o krajine. Z anglického originálu by sa tento pojem mal prekladať ako „kvalita krajiny“ resp. ciele kvality krajiny. Podľa VAN DER HEIDEHO (2012) sa CCHK vzťahujú k vyhodnoteniu zmyslu a významu krajinných vlastností a ich následnou formuláciou.

Cieľové charakteristiky krajiny sú súčasťou Zásad územného rozvoja každého kraja. Sú výsledkom plánovacieho procesu v krajine a mali by predstavovať prvotný podnet pre prípravu tých opatrení, ktoré majú byť neskôr prijaté k ochrane, správe a plánovaniu krajiny a následnej starostlivosti o krajinu. Tieto opatrenia by mali byť pripravované tak, aby sa vzájomne spájali sociálne požiadavky (odrážajú sociálnu

rozmanitosť obyvateľstva) a hodnoty, ktoré verejnosť prisudzuje krajine, s prijatým politickým rozhodnutím. Pri procese predchádzajúceho vymedzenie CCHK je potrebné definovať všeobecné nástroje krajinnej politiky pre jednotlivé úrovne a pomocou nástrojov plánovania a rozvoja mesta a vidieka, konkrétne prispieť k formulácii cieľových charakteristík. Aby bol proces úspešný, je nevyhnutné behom neho viesť konzultácie s verejnosťou a všetkými dotknutými stranami a zaistiť ich kladný postoj a účasť (viac na <http://zurjmk.cz/co-to-je/porizovani-zasad>, cit. 2015-1-25)

Vymedzenie cieľových charakteristík krajiny je jednou z najdôležitejších kapitol v územnom i krajinnom plánovaní väčších správnych celkov. V Európskom dohovore o krajine ani v stavebnom zákone bohužiaľ nie je podrobnejšie špecifikovaná metodika ich spracovávania ani vymedzovania, podľa ktorých by jednotlivé orgány mali postupovať. Ministerstvo životného prostredia zadalo v roku 2003 výskumnú úlohu VaV/640/1/03, 2003-2005, ktorý sa zaoberal a mal vytvoriť jednotnú typológiu krajiny Českej republiky. Spracovateľom tejto úlohy bol Doc. Ing. arch. Jiří Löw a kolektív. LÖW (2008) potom uviedol v periodiku Urbanismus a územní rozvoj, že: „základný impulz pre riešenie typologického členenia rázovitosti našich krajín je nutné považovať nielen potrebu implementácie zásad stanovených v Európskom dohovore o krajine, ale i všeobecnou potrebou zjednotenia pohľadu na rázovitosť a pestrosť českej krajiny“ (LÖW, NOVÁK 2008).

4.6 Územne analytické podklady (ÚAP)

ÚAP sú nástrojom územného plánovania od 1. januára 2007, ktorý slúži k sústavnému a komplexnému zisťovaniu a vyhodnocovaniu stavu a vývoja územia kraja, alebo obce s rozšírenou pôsobnosťou (ORP), nezahŕňajú však krajinný ráz medzi sledované javy. Slúžia hlavne ako podklad pre zaobstarávanie politiky územného rozvoja a pre obstarávanie územne plánovacej dokumentácie, ich zmien a aktualizácií. ÚAP sú obdobou prieskumov a rozborov podľa už zrušeného zákona č. 50/1976 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom ráde, s rozdielom, že ÚAP majú byť povinne zaobstarávané a priebežne aktualizované po celom území Českej republiky. Táto povinnosť zaobstarávania ÚAP vyplývajú zo zákona č. 183/2006 Zb., o územnom plánovaní a stavebnom ráde, v znení zákona č. 68/2007 Zb.

(stavebný zákon). Podľa vyhlášky č. 500/2006 Zb. obsahujú podklady pre rozbor udržateľného rozvoja a taktiež samotný rozbor udržateľného rozvoja. ÚAP obsahujú zistenia a vyhodnotenia stavu a vývoja územia, jeho hodnôt, obmedzenie zmien v území z dôvodov ochrany verejných záujmov, ktoré vyplývajú z právnych predpisov alebo stanovených na základe zvláštnych právnych predpisov alebo vyplývajúcich z vlastností územia- limity využitia územia, zámerov vykonávaných zmien v území, zisťovanie a vyhodnocovanie udržateľného rozvoja územia a určenie problémov k riešeniu v územne plánovacej dokumentácii V súčasnej legislatíve ÚAP nemajú striktno stanovený obsah, čiže si štruktúru si volí každý obstarávateľ podľa vlastného uváženia podľa odporúčaní tém vyhlášky. Tým je zapríčinená významná odlišnosť v hĺbke a spôsobe hodnotenia krajiny (viac na <http://www.uur.cz/images/8-stanoviska-a-metodiky/01-Porizovani-UAP-a-jejich-aktualizace.pdf> , cit. 2015-1-25).

ÚAP podľa subjektu, ktorý ich nadobúda delíme na územne analytické podklady obce a územne analytické podklady kraja. Pri ÚAP obce je obstarávateľom obecný úrad, a sú vykonávané pre celé správne územie obce. Sú vypracovávané v podrobnosti a rozsahu potrebnom pre zaobstaranie územných plánov a regulačných plánov. Podklady pre kraj zariaďuje krajský úrad, rovnako pre celé územie kraja a sú vypracovávané v podrobnosti a rozsahu potrebnom pre zaobstaranie zásad územného rozvoja.

Územne analytické podklady nie sú nemenným dokumentom, pretože neustále prebiehajú zmeny, ktoré je nutné sledovať a na základe nich je potrebné a povinné ÚAP priebežne aktualizovať (každé dva roky).

4.7 Regionálny rozvoj

Pojem regionálny rozvoj je chápaný ako hospodársky rozvoj regiónu, čiže ako hospodársky rast. Je nutné však podotknúť, že sa má jednať o taký rozvoj, aby „neničil vlastnú zdrojovú základňu“, teda ktorý môže byť udržiavaný dlhší čas (MAIER, TÖDTLING 1998) .

Vo všeobecnosti sa dá povedať, že regionálny rozvoj je súbor hlavne sociálnych a hospodárskych procesov a vzťahov, ktoré prebiehajú v regióne (RAJČÁK,

RAJČÁKOVÁ 1999). Zložky v regióne sú týmito procesmi a vzťahmi ovplyvňované (nemusia byť ovplyvnené všetky naraz, ale formou postupnej reťazovej reakcie) a tieto jednotlivé zložky regiónu spolu s ich priestorovou štruktúrou majú vplyv na priebeh regionálneho rozvoja (HAJASOVÁ 2000).

Z geografického uhla pohľadu je možné na pojem regionálny rozvoj nahliadať ako na ekonomicko – sociálne procesy prebiehajúce v prírodno – spoločenskom prostredí regiónu a mali by využívať i rešpektovať podmienky a zvláštnosti daného prostredia (PLAI 1994).

Plánovanie ako určitý kvalifikovaný odhad budúcnosti je častým prostriedkom vo verejnom sektore, a to aj na obecnej i krajskej úrovni, rovnako i na úrovni štátu.

Najčastejšie pod nimi v tomto prípade rozumieme tri nasledujúce formy plánovania:

- Územné plánovanie
- Strategické plánovanie
- Ekonomické plánovanie (ŠILHÁNKOVÁ 2007)

4.7.1 Strategické plánovanie

Ako sa rozvíjala ľudská spoločnosť a zvyšovala sa zložitosť jej organizácie, objavila sa potreba ovplyvňovať rozvoj ľudských aktivít v priestore. Uplatnenie v praxi našli najprv snahy o územnú koordináciu rôznych činností v regiónoch s vyššou koncentráciou obyvateľstva, kde začínalo dochádzať k stretom rôznych záujmov. Vo vzťahu človek - krajina začal človek krajinu výraznejšie ovplyvňovať a pretvárať. Výsledkom bolo čo najefektívnejšie využívanie krajiny pre maximálny socioekonomický rozvoj. Väčšinu týchto aktivít bolo potrebné plánovať i riadiť, tak ako je tomu dnes pri problematike regionálneho rozvoja, ktorý predstavuje zložitý, vzájomne sa ovplyvňujúci a integrujúci súbor ľudských činností a aktivít, ktoré bolo potrebné nejakým spôsobom usmerňovať v súlade s podmienkami prostredia/regiónu, v ktorom sa realizovali a boli formované (KLAMÁR, www.unipo.sk, cit. 2015-2-2).

Pojem stratégia pochádza z gréckeho slova „*strategos*“, čo znamená všeobecný, ale býva používaný rôznymi spôsobmi. Najčastejšie pod ním rozumieme určenie

celkového účelu či poslania subjektu, jeho dlhodobých cieľov alebo zameraní činností, ale takisto alokácia zdrojov potrebných pre dosiahnutie stanovených zámerov. Strategické plánovanie tiež chápeme ako moderný spôsob definovania koncepcie rozvoja a cieľov určitej entity (firma, mesto, región ai.). Prvý raz sa táto metóda objavila v americkej armáde počas 2. svetovej vojny. Začiatkom 70. rokov myšlienku strategického plánovania aplikovala Harvard Business School pre potreby súkromných spoločností (MOSS 1996 in BORECKÝ 2000).

TÖRÖKOVÁ (1997) sa zaoberala problematikou strategického plánovania v ekonomických subjektoch a rôznych organizáciách. V jej práci môžeme nájsť pri určitom zjednodušení paralelu medzi strategickým plánovaním organizácie a strategickým plánovaním regiónu, kedy z geografického hľadiska môžeme povedať, že región predstavuje v širšom slova zmysle zložito fungujúcu organizáciu.

BASS (1998) definoval v našich podmienkach pojem stratégia rozvoja mesta/obce ako programový a koordinačný prístup k rozvoju mesta/obce, v ktorom mesto/obec vypracováva a schvaľuje radu cieľov, o ktoré sa bude snažiť a systematicky stanoví, schváli a sleduje koncentrované a koordinované metódy a akcie na dosiahnutie týchto cieľov.

Nemecký sociológ Mannheim uviedol roku 1935, že plánovanie je vlastne stratégia a stratégia je postup kedy si akcia sama vytvára prostriedky potrebné k svojmu prevedeniu. Čiže akékoľvek skutočné plánovanie je strategické plánovanie.

„Dobrym“ rysom plánovania je strategický element, ktorý dáva slobodu voľby oproti územnému plánovaniu z 50. a 60. Rokov, kedy bola snaha o úplné vyprojektovanie optimálnej podoby obce/regiónu do najmenších detailov. (KLAMÁR, www.unipo.sk, cit. 2015-2-2)

Do 60. rokov môžeme pozorovať podobu v charaktere územného plánovania krajín Západnej a Východnej Európy. Asi o 20 rokov (vo východnej časti Európy až po roku 1989) plánovanie prešlo od „technického“ k „podnikateľskému“, a tak sa jasne definovalo ako občianske plánovanie vo verejnom aj súkromnom sektore (BLAŽEK 1996).

BERMAN (1998) má na problematiku strategického plánovania vlastný pohľad. Podľa neho je strategické plánovanie systematický spôsob ako organizovať zmeny

a vytvárať v celej spoločnosti široký konsenzus a spoločnú víziu pre lepšiu ekonomickú budúcnosť. Jedná sa teda o tvorivý proces, ktorý určuje kritické oblasti a nachádza zhodu ohľadom dôveryhodných zámerov, cieľov a stratégií, ktoré keď sa naplnia, pomôžu riešiť situáciu v týchto kritických oblastiach. Strategické plánovanie môžeme teda všeobecne definovať ako proces identifikácie a dosahovania dlhodobých cieľov. Jeho význam a koncepčný prístup k riadeniu miestneho rozvoja bol posilnený možnosťou čerpať podporu zo štrukturálnych fondov Európskej únie, pretože to uľahčuje identifikáciu kľúčových projektových zámerov vo väzbe na dlhodobé ciele rozvoja mesta.

Výsledkom strategického plánovania je strategický plán. Jeho základnými črtami sú všeobecná strategická úroveň, komplexnosť a dôraz na súvislosti, dlhší časový horizont (15-20 rokov) a od územného plánu ho odlišuje hlavne formálna stránka, ide prevažne o písaný dokument doplnený o schémy a kartogramy (TURBA 1996).

Strategický plán je priesečníkom rôznych pohľadov a záujmov, vniká na základe dialógu politikov, odborníkov a občianskej verejnosti, pričom silná občianska účasť na jeho príprave ho odlišuje od iných plánovacích dokumentov- napr. územný plán. Strategický plán formuluje ciele rozvoja územia, stanovuje čiastkové politiky, rozvojové programy a súbory opatrení potrebných na ich uskutočnenie (KLAMÁR, www.unipo.sk, 2015-2-2).

4.7.2 Stratégia regionálneho rozvoja

Stratégia regionálneho rozvoja je základným dokumentom v oblasti programového zabezpečenia regionálnej politiky v Českej republike a bola schválená vládou 14. júla 2000. Povinnosť vytvorenia Stratégie regionálneho rozvoja v ČR stanovuje zákon č. 248/2000 Zb., o podpore regionálneho rozvoja, v znení neskorších predpisov. Kraj má podľa tohto zákona právo vytvoriť program rozvoja kraju. V prípade dokumentov obcí sú v zákone obsiahnuté len nezáväzné odporúčania, nie však striktná povinnosť strategický dokument vytvárať. V danom zákone je rámcovo definovaný obsah strategických dokumentov na úrovni štátu a regiónov a odporúčaní pre ORP a ostatné obce (Projekt Cross Data, cit. 2015-2-5).

Táto stratégia formuluje prístup štátu k podpore regionálneho rozvoja, poskytuje potrebné východiská a stanovuje problémové okruhy, rozvojové ciele a zásady pre vypracovávanie regionálnych programov rozvoja a je vydávaný na obdobie 3-7 rokov. Obsahuje hlavne analýzu stavu regionálneho rozvoja, charakteristiku slabých a silných stránok v rozvoji jednotlivých krajov a okresov, strategické ciele regionálneho rozvoja ČR, vymedzenie štátom podporovaných regiónov a odporúčaní dotknutým ústredným správny úradom a krajom pre zameranie rozvoja odvetví spadajúcich do ich pôsobnosti. Navrhnuté rozvojové aktivity sú podľa princípu subsidiarity realizované na miestnej, regionálnej alebo rezortnej úrovni, a sú financované buď v rámci národných rozvojových programov alebo v rámci operačných programov s využitím prostriedkov Európskej únie. Stratégia regionálneho rozvoja teda nie je dokumentom, na ktorého základe sa rozdeľujú prostriedky z fondov Európskej únie, ale je východiskom pre prípravu regionálnych programov rozvoja. Vychádza zo Stratégie udržateľného rozvoja, v ekonomickej oblasti zo spracovávanej Stratégie hospodárskeho rastu a v oblasti politiky súdržnosti nadväzuje na jej základné programové dokumenty na národnej úrovni. Spracovávateľom Stratégie regionálneho rozvoja je MMR, odbor regionálneho rozvoja (MMR, štrukturálne fondy, cit. 2015-2-7).

4.8 Vzťah medzi územným a strategickým plánovaním

Podstaty oboch plánovaní boli načrtnuté v predchádzajúcich kapitolách, kde bolo zdôraznené, že sa jedná o plánovanie, čiže o činnosť, ktorá smeruje k ovplyvňovaniu budúcich dejov tak, aby boli dosiahnuté vopred stanovené ciele. Oba tieto druhy plánovania majú mnoho spoločného, no zároveň sú odlišné vo svojom zábere, metódach aj výstupoch.

Územné plánovanie ma prevažne regulačný charakter a jeho „výstupom“ je územný plán, ktorý sa vzťahuje hlavne k územnému rozvoju. Čiže len vymedzuje fyzický priestor v území pre činnosť a rozvoj inštitúcií a organizácií. Metodika územného plánovania nepožaduje prepojenie zámerov územného plánu s ekonomickým potenciálom riešeného územia všeobecne, ani s finančnými možnosťami verejných rozpočtov realizovať verejné investície navrhované v ÚPD (PAŠKOVÁ 2000).

Komplexná povaha dokumentov územného plánovania spočíva v tom, že sa zaoberajú všetkými faktormi a skutočnosťami, pokiaľ majú význam pre využitie územia, a v tom, že pokrývajú bezo zvyšku celé riešené územie (MAIER 2000).

Strategické plánovanie na rozdiel od územného sústreďuje svoj záujem na celú škálu sociálnych a ekonomických aktivít pri rešpektovaní väzieb na ŽP a priestorové aspekty. Jeho úloha má byť proaktívna, čiže má iniciovať potrebné a žiadané zmeny, oproti územnému plánu, ktorý má prevažne regulačný charakter, vymedzuje mantinely a hranice, ktoré majú byť rešpektované v danom území (KLAMÁR, www.unipo.sk, cit. 2015-2-7).

Podľa MAIERA (2000) by podstatou strategického plánovania malo byť, že z veľkého množstva problémových okruhov v procese plánovania identifikuje tie, ktoré sú v danom prostredí kritické. Jeho podstatou je teda hierarchizácia a selektívnosť, čiže zameranie na „kľúčové/kritické“ problémy a javy. Takto sa riešením „kritických“ problémových okruhov vytvorí podmienky pre riešenie i ostatných problémov. V tomto zmysle je „výstup“ strategického plánovania výberový, nie komplexný a to je jednou z vecí, čím sa odlišuje od územného plánovania.

Otázka čo má byť skôr, či územný plán alebo strategický plán, je z dnešného hľadiska bezpredmetná, pretože jeden z dokumentov už obvykle existuje a druhý (pokiaľ to nevyklučujú vonkajšie vplyvy alebo nie je potrebné ho zmeniť) by mal ten prvý rešpektovať. Pre strategický plán sú určujúce a dôležité limity územia, ktorých zdrojom je územná dokumentácia a pri tvorbe územného plánu je nevyhnutné poznať zámery využitia územia, ktorých zdrojom môže byť strategický plán. Ideálom by bol vznik a previazanie týchto dokumentov súčasne (viac na www.uur.cz, cit. 2015-2-7).

5 Výsledky

5.1 Charakteristika územia

Ašsko-Chebsko sa rozkladá v najzápadnejšej časti Českej republiky v Karlovarskom kraji. Územie Chebska sa rozkladá na 497 km², územie Ašska cca 144 km². K 31.12. 2011 žilo na území ORP Aš 17 592 obyvateľov, hustota obyvateľstva je druhá najvyššia v Karlovarskom kraji 122,2 obyvateľov na km². ORP Cheb je druhým najväčším obvodom v kraji s počtom 57 766 obyvateľov (rok 2010). Hustota osídlenia je 106 obyvateľov na km². ORP Cheb zahŕňa 21 obcí, územia Ašska obcí.

Obr. 1 Začlenenie v území, zdroj: wikipedia

5.1.1 Geomorfologická a geologická charakteristika

Územie ORP Cheb je geologicky i geomorfologicky veľmi pestré, aj keď je väčšina územia tvorená „jednoduchým“ rovinatým terénom Chebskej panvy. Dôvodom tejto pestrosti je kríženie dvoch významných tektonických štruktúr (oharecký rift a chebsko-domažlická priekopová prepadlina). Na povrchu sú prejavom týchto línií podkrušnohorský prielom a tachovská brázda. Geologicky môžeme územie rozdeliť na dve základné jednotky- chebskú panvu a krušnohorskú oblasť. Petrograficky sa územie ORP Cheb delí do štyroch skupín hornín. Najväčšiu plošnú výmeru zaberajú uhlonosné sedimenty chebskej panvy (íly a štrkopiesky) nachádzajúce sa v centrálnej časti územia. Druhou najpočetnejšou skupinou hornín sú metamorfity,

hlavne fylit, ale i bridlice či svor. Tieto metamorfity tvoria celý západný až južný a celý severný až východný okraj chebskej panvy. Ďalšou dôležitou skupinou sú hlbinné vyvreniny- žula (smrčinská žula, žandovská žula). Poslednou najmenej početnou skupinou sú vyvreté výlevné horniny a klastické vulkanické horniny- čadičové horniny. Severný a severozápadný okraj chebskej panvy tvoria Smrčiny (500-700 m n.m.). Východný a juhovýchodný okraj panvy formuje pohorie Slavkovského lesa (do 800 m n.m.) Celý povrch Chebskej panvy tvorí mierna pahorkatina o nadmorskej výške 450-480 m. Zaujmové územie sa geomorfologicky člení na Smrčiny, Krušné hory, Sokolovská panva, Slavkovský les, Český les a Podčeskoleská pahorkatina (ÚAP ORP Cheb, 2.aktualizácia).

Ašský výbežok je súčasťou geomorfologickej provincie Českej vysočiny, Krušnohorskej sústavy, oblastí Krušnohorskej hornatiny a celku Smrčiny, geologicky je zaradený do kryštalinika severozápadných Čiech. Tvorí ho tzv. smrčinské antiklinorium. To je budované hlavne kryštalicými bridlicami a granitoidmi. Pre Ašský výbežok z geologickej stavby je charakteristické takmer súbežné usporiadanie horním v smere juhozápad-severovýchod, pričom severozápad je zastúpený metamorfovanými horninami (fylitické bridlice, fylit, kvarcitický fylit, kvarcit). Naň naväzujú svory a kvarcitické svory, ktoré zasahujú zhruba do polovice mesta Aš. Ďalej pokračujú pararuly prechádzajúce do ortorúl. Tie tvoria vonkajší plášť granitom a granodioritom centrálného smrčianskeho plutónu, ktorý je jadrom antiklinoria. Po území sú roztrúsené i vypreparované kremenné žily (napr. Goetheho skalka) a rozptýlené výskyty terciárnych vulkanitov. V údoliach potokov sa nachádzajú nivné sedimenty a v prameniskách miestami rašeliniská. Ašsko prestupujú pahorkatiny a vrchoviny s priemernou nadmorskou výškou 600 m. Región je rozčlenený na dva podcelky- Ašskú vrchovinu a Hazlovskú pahorkatinu (ÚAP ORP AŠ, 2. aktualizácia).

5.1.2 Pôdne pomery

Pre Chebsko sú typické pseudogleje tvoriace Chebskú panvu a gleje v v blízkosti mesta Cheb. Ďalej sa tu hojne vyskytujú kambizeme (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Podľa prevažujúcich typov hornín sú pre Aško typické hnedé pôdy nižších až vyšších vrchovín, hlavne kambizeme a podzoly (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

5.1.3 Hydrologické pomery

Celá oblasť ORP Cheb patrí do úmoria Severného mora. Územie odvodňuje rieka Ohra, ktorá pramení v Bavorsku. Ohra je i najvýznamnejšou riekou riešenej oblasti.

Jej väčšími ľavostrannými prítokmi sú Slatinný potok, Sázek, Plesná, Libocký potok, pravostranné sú Odrava a Lipoltovský potok. Najväčšia vodná nádrž Jesenická priehrada (754 ha) sa nachádza na Odrave, druhou najväčšou priehradou je Skalka (385 ha) na Ohre. Nachádzajú sa v blízkosti Chebu a využívajú sa na rekreáciu. Ďalšou priehradou je Horka na Libockém potoku a slúži ako zásobáreň pitnej vody. Oblasť Chebska je bohatá na minerálne vody, ktoré sú súčasťou európskej provincie uhličitých vôd (kyseliek). Najdôležitejším zdrojom minerálnych vôd sú Františkovy Lázně. Chebsko je taktiež bohaté na rybníky, najväčší rybník (Rybník Amerika) má plochu takmer 60 ha (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Riečna sieť na území Aška je hustá a vyskytuje sa tu množstvo vodných nádrží a rybníkov. Hydrologicky je celé územie Ašského výbežku pramennou oblasťou. Územie zaraďujeme do povodia Sály a Bíle Elstery (väčšina územia), zvyšnú časť do povodia Ohry. Najväčšou vodnou plochou je priehrada na Bílem Halštrově u Dolních Pasek (5,725 ha). V minulosti bola táto priehrada vodárenskou nádržou, dnes slúži na rekreáciu. Na území obce Doubrava u Aše sa nachádza prírodný liečivý zdroj Doubravka s prírodnou minerálnou vodou (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

5.1.4 Klimatická charakteristika

Klimatické podmienky sú v Chebsku ovplyvňované hlavne prevažujúcim západným prúdením vzduchu, ktoré prináša od Atlantického oceánu vlhký vzduch a časté zrážky. Prevláda tu vplyv prímorského podnebia. V klasifikácii podľa QUITTA (1971) spadá územie do troch klimatických regiónov (MT 3, MT 4 a CH 7). Najvyššia denná nameraná teplota vzduchu dosiahla 35,9 °C, najnižšia nameraná denná teplota bola -13,6 °C. Najteplejšie je v Poohří a najchladnejšie na vrcholkoch

Slavkovského lesa. Priemerné ročné zrážky sa pohybujú medzi 400-600 mm/rok (suché obdobia) až do 800 mm/rok (vlhké obdobia) (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Územie ORP Aš má chladnú vlhkú oceánickú klímu a spadá do mierne teplej oblasti a chladnej oblasti. Pre mikroregión je typické inverzné počasie, kedy sa v údoliach drží chladný vzduch, tvoria sa hmly a nízka oblačnosť a vo vyšších polohách je jasno a teplo. Priemerné ročné zrážky sa pohybujú medzi 100-120 mm/rok a priemerné ročné teploty sú medzi 5-8,5 °C. (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

5.1.5 Fauna, flóra a ochrana prírody

Záujmové územie ORP Cheb spadá do bioregiónu Chebsko-Sokolovského 1.26, ktorý tvoria hlavne kyslé piesky a íly, s množstvom podmáčaných stanovišť. V tomto bioregiónu vegetačne prevažuje dubovo-ihličnatá variácia 4. vegetačného stupňa, potenciálna vegetácia je zastúpená hlavne dúbavami acidofilného typu, jelšami a slatinami. Charakteristickou zvláštnosťou je mozaika západného vplyvu (ochudobnená hercýnska flóra a fauna v nižších polohách) a boreokontinentálnych reliktov na organogenných substrátoch. Netypické časti tvoria pahorkatiny na nezvetranom kryštaliniku, na ktorom sa objavujú i dubovo-hrabové lesy (CULEK et al 1996). Na území ORP Cheb sú evidované EVL – SOOS, U sedmi rybníků, Mechové údolí a Ramena Ohře. Do JV časti zasahuje ochranná zóna CHKO Slavkovský les. Za miesta krajinného rázu je považované samotné mesto Cheb, Františkovy Lázně, Libá a rekreačné oblasti ako Skalka, Jesenice, údolie Ohře a Skalenská oblasť. Sú tu vyhlásené dva prírodné parky – Smrčiny a Český les (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Záujmové územie ORP Aš patrí podľa Biografického členenia ČR do biogeografického regiónu 1.58 Ašského. Biota tu je hlavne 4. a 5. vegetačného stupňa. Potencionálnu vegetáciu v nižších polohách tvoria acidofilné dúbavy, vo vyšších polohách buko-jedľové lesy s prímiesou vogtladskej borovice. Na rašeliniskách sa nachádzajú borovice blatky a pozdĺž vodných tokov sú zastúpené jelšiny. Flóra ma mezofilný charakter s radou subatlantských druhov. Je tu zastúpená ochudobnená hercýnska fauna predhorí s viditeľným vplyvom západoeurópskeho

elementu. V riekach je zastúpená najbohatšia populácia perlorodky riečnej v strednej Európe. V ORP Aš má ochrana prírody a krajiny významné zastúpenie, nachádzajú sa tu dva prírodné parky - Smrčiny, Halštov, k EVL sa tu radí Bytřina – Lužní potok. Nachádza sa tu taktiež niekoľko maloplošných ZCHÚ a registrovaných významných krajinných prvkov (napr. Park Podhradí, Ašské javory) a vymedzených častí ÚSES nadregionálnej, regionálnej i lokálnej úrovne. Ďalej sa tu nachádza vysoký počet VKP podľa zákona č. 114/1992 Zb. ako sú vodné toky, údolné nivy atď. a mnoho ďalších hodnotných lokalít ako su rašeliniská, mokrade a prameniská. Sú tu taktiež zastúpené všetky tri úrovne ÚSES (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

5.1.6 Krajinný ráz

Krajina Ašsko - Chebska je veľmi rozmanitá, Chebská panva bola oddávna využívaná hlavne na poľnohospodárstvo – obilninová oblasť. Poľnohospodárske pôdy tu presahujú 57%. Na území Chebskej panvy sa nenachádzajú skoro žiadne lesy, no jej okolie je zalesnené. Vďaka zložitému geologickému vývoju vznikli unikátne prírodné útvary ako vyhasnuté treťohorné sopky Komorní hůrka a Železná hůrka, ďalej to je už spomínaná PR SOOS tvorená rašeliniskami, minerálnym slaniskom a útvarmi zvanými mofety.

Zaujímavosťou územia je i výskyt minerálnych prameňov s vysokým obsahom soli a oxidu uhličitého, vďaka nim sa rozvinuli Františkovy Lázně (jeden z vrcholov tzv. kúpeľníckeho trojuholníka) (ÚAP ORP Aš a Cheb, 2. aktualizácia).

Krajina Ašsko – Chebska je typická svojimi zaniknutými či takmer zaniknutými dedinkami a obcami, rôznymi ruinami a zvyškami objektov. Na území sa nachádza množstvo kaplniek. Neodmysliteľnou súčasťou Ašsko – Chebska sú kamenné (zmierovacie) kríže. V rokoch 1981-1984 vznikla v rámci Ašského múzea Spoločnosť pre výskum kamenných krížov, ktorej cieľom bolo vybudovanie v Múzeu Aš celorepublikovú evidenciu týchto kamenných krížov. Táto spoločnosť za posledné roky uviedla do pôvodného stavu viac než 300 krížov z celej republiky. Tieto kríže nám majú pripomínať tajomstvom opradené udalosti a vyrytým reliéfom často pripomínajú nejakú tragickú udalosť ako napr. vraždu (viac na <http://www.mavlast.cz/turisticka-podoblast.assko-a-chebsko>, cit. 2015-2-20).

5.2 Problematika pohraničia (bývalé Sudety)

„Sudety sú územím, kde dodnes cítite stopy po tisícach ľudských utrpení. Sú ale i územím, kde môžeme dodnes uskutočňovať svoje tajné priania, svoje sny.“

Martin Říha, Proměny sudetské krajiny jako poselství dalším generacím.

Špecifickým fenoménom Ašsko-Chebska je vysídlená krajina, ktorá vznikla v dôsledku povojnového vysídlenia nemeckého obyvateľstva v rokoch 1945-1946.

Pojem Sudety je najpravdepodobnejšie odvodený z keltštiny, kde sa prekladá ako „les kancov“. Nemci začali tento pojem používať začiatkom 20. storočia pre pohraničné územia a sudetskými Nemcami označujeme obyvateľov, ktorí žili na území Českej republiky od 13. storočia do konca II. svetovej vojny (viac na <http://www.edejiny.cz/sudety/>, cit. 2015-3-1).

Pre českú spoločnosť je tento pojem spojený s nacizmom a rozbitím Československa. Podľa občianskeho združenia Antikomplex môžeme v dnešnej dobe Sudety chápať ako symbol pre krajinu a spoločnosť, kde bol v oblastiach českého pohraničia vplyvom násilných udalostí násilne prerušený vývoj a pretrhané všetky väzby (s predchádzajúcimi generáciami). Pojem je teda symbolom pre špecifické problémy, špecifický kraj a súčasne aj pre určitú krásu a príťažlivosť (viac na <http://www.dokrajin.cz/>, cit. 2015-3-1)

V denníku Mladá fronta uverejnil roku 1945 známy český krajinný architekt článok týkajúci sa novej podoby pohraničia. Jeho reakcia na oficiálne plány Osídľovacieho úradu sa stala pre budúcnosť tohto regiónu prorockou. Úrad mal idealistické predstavy a plány o 80% zaľudnení pohraničia, hladkom začlenení do štruktúry zvyšnej zeme atď., Žák však už vtedy upozornil na možnosť ponechať pohraničie poloprázdne a využiť ho na rekreačné účely. Jeho plánom bolo zredukovať v pohraničí počet poľnohospodárskych podnikov, priemyselnej a dopravnej infraštruktúry i obytných budov. Všetko malo byť prispôbené náhradnej funkcii. V plnom rozsahu mali byť zachované len niektoré veľmi výhodné rekreačné lokality, kde by vznikli nové centrá oddychu. Ostatné horské územia mali byť opustené. Táto vízia bola v podstate naplnená a na území Československa vznikol nový typ krajiny,

tzv. sukcesná krajina zaniknutých obcí a okolitých polí, pastvín a ciest (viac na <http://www.dokrajin.cz/>, cit. 2015-3-1).

Vyst'ahovanie Nemcov z pohraničia až na pár malých výnimiek znamenalo likvidáciu doterajších sociálnych väzieb v danom území, spolu so zrušením kultúrnych tradícií, náboženských a cirkevných zvyklostí, ustálených občianskych foriem a etnografických a folkloristických inštitúcií a obyčajov (MACHONIN, http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/180_96-12wptext.pdf, cit. 2015-3-1).

Stavby v oblasti bývalých Sudet ostali prázdne a podliehali rabovaniu a nepriaznivým klimatickým podmienkam. Rozkrádalo sa vybavenie domov, ale i cenné vybavenie mestských víl, zámkov, hradov a tovární, neskôr sa jednotlivé domy z obcí a miest rozoberali a vlakom sa posielali napr. na Slovensko, kde boli znova zostavené. Z vyrabovaných a opustených domov sa veľmi rýchlo stali ruiny. Ašsko-Chebsko bohužiaľ pre novo-osídlencov neboli veľmi atraktívne. Komunikačne boli príliš vzdialené, horské a najmenej úrodné časti ani neslúžili k individuálnemu osídleniu, ale skôr k premene na súvislé pásma pastvinárskych družstiev, teda zaniknutých obcí bez akejkoľvek kultúrnej identity, pretože časť obcí zanikla úplne a ďalšia časť sa za ten čas kým prišli novoosídlenci stihla rozpadnúť. Ďalším problémom bolo to, že sa ľudia tesne po vojne báli presťahovať do „najnemeckejších“ oblastí Sudet (viac na <http://www.dokrajin.cz/>, cit. 2015-3-1).

Po vysídlení nemeckého obyvateľstva a rozpadnutí stoviek obcí zostala prázdna krajina, ktorá začala postupom času zarastať. Lúky v nižších polohách zarástli listnatým porastom náletových drevín. Horské oblasti ako napr. Krušné hory boli plánovane zalesňované a hranica lesa sa znížila pod 750 m n. m.. Nezalesnené obce a samoty postupne pohltil ihličnatý les a voda premenila predtým obhospodarované lúky a pastviny na mokrade (viac na <http://www.dokrajin.cz/>, cit. 2015-3-1).

Po prisťahovaní nových osídlencov nastala etapa, kedy došlo k značným stratám materiálnej vybavenosti týchto regiónov. Novoprídené obyvateľstvo nepoznalo miestne kultúrne tradície a považovali ich za bezvýznamné a často spojované s ponemčovaním. To sa prejavilo v značnej devastácii rôznych kultúrnych

a kultúrno-náboženských pamiatok, hlavne v 50. a 60. rokoch, kedy prebiehali riadené demolácie (MACHONIN, http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/180_96-12wptext.pdf, cit. 2015-3-1).

5.3 SÚČASNOSŤ

Odchod človeka z týchto kútov pohraničia znamenal návrat prírody, ticha a romantiky. Vzhľadom k veľkej rozlohe Sudet sa jedná o unikátne územie, ktoré nemá v strednej Európe obdobu, či už pre svoju opustenosť alebo ekologickú hodnotu. Po roku 1989 sa pozdĺž hraníc otvorilo nové územie, ktoré bolo po desiatky rokov nedostupné a fascinovalo nielen ekológov, turistov a historikov. Až po revolúcii sa začalo s podrobným súpisom všetkých pamiatok v zakázaných zónach. Obnovovali sa krížiky a kaplnky, no väčšina investícií šla do zachovalých sídiel a do chýbajúcej infraštruktúry. Mimo mestá a obce sa stavali len kasína, trhy a doprovodné služby hlavných ťahov. Výstavba i mimo centrál obcí začala až začiatkom 21. storočia buď na pôvodných základoch alebo na novo vytýčených stavebných pozemkoch. Pripomínanie si zaniknutých obcí sa stalo novodobým fenoménom českej spoločnosti a cestou ako zapustiť v dosídlených pohraničných regiónoch korene (viac na <http://www.dokrajin.cz/>, cit. 2015-3-1).

V minulej dobe boli mestá bez poľnohospodárskeho vidieka nesebestačné, pretože záviseli na úrodnosti krajiny. Dnes je tomu naopak, a vidiek je skôr závislý na väzbách na mestách a jeho pracovných ponukách. Keď v poľnohospodárstve klesol počet pracovných príležitostí, viedlo to k odsunu obyvateľov a zmena zasiahla krajinu a sídelnú štruktúru, čo zas malo vplyv na vzhľad stavieb a ich zanedbanosť (DEJMAL 2006).

Výhodou aj nevýhodou riešeného územia je jeho poloha na hraniciach so Saskom a Bavorskom. Je tu zvýšený pohyb cudzincov, nielen v turisticky známých oblastiach ako Cheb a Františkovy Lázně, ale taktiež v pohraničných mestách. Veľkou nevýhodou je „izolovanosť“, vzdialenosť od Prahy, málo pracovných príležitostí pre ľudí s vyšším a vysokoškolským vzdelaním atď. Mínusom je i minimum akýchkoľvek zámerov na rozvoj územia a saturáciu súčasného stavu, ktoré sa prejavujú i v PÚR, ZÚR KK ai. Tieto faktory vplývajú na vývoj počtu mladého

obyvateľstva kedy sa z týchto oblastí stávajú krajinou dôchodcov okolo dlhodoboto
ťažných hnedouhoľných lomov. (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia)

Na území ORP Cheb sú podľa ÚAP KK plánované tieto zámery:

- D.07 preložka cesty I/21 v priestore Jesenice – Tuřany
- D.08 rozšírenie cesty I/21 v úseku R6 – Frantiřkovo Lázně
- D.09 preložka cesty I/21 Frantiřkovo Lázně - Třebeň
- D.14 preložka cesty II/214 – juhovýchodný obchvat Chebu
- D.15 preložka cesty II/214 v obci Křiřovatka
- D.16 preložka trasy cesty II/216 a trasy cesty II/213 v priestore obce Plesná, Velký Luh
- D.29 preložka cesty II/212 v priestore Nového Kostela
- D.44 preložka cesty II/606 – Odrava - Tuřany
- D.70 preložka bývalej trasy cesty II/213 v priestore obcí Vojtanov-Starý Rybník (v návrhu vyradené z ciest II. triedy)
- D.77 dostavba úseku rýchlostnej cesty R6 na štvorpruhové usporiadanie severozápadne od mesta Cheb
- D.100 prepojenie železničnej trate č. 170 Plzeň – Cheb a Cheb – Schirding v južnej časti mesta Cheb (tunel)
- E.05 vedenie VVN 400 kV – Frantiřkovo Lázně – Cheb – Nebanice – Pomezí nad Ohří - Třebeň
- E.07 vedenie VVN 110 kV – Dolní Žandov – Milíkov – Odrava – Okrouhlá - Tuřany
- H.2 Priemyslový park Cheb
- P.05 zásobovanie plynom – Odrava - Tuřany
- U.21 regionálne biocentrum Střiřka
- U.28 regionálne biocentrum Plesná
- U.39 regionálne biocentrum Velký Luh
- U.48 regionálne biocentrum Blatná
- U.51 regionálne biocentrum Meandry Ohře
- U.53 regionálne biocentrum Dolnice

- U.72 regionálne biocentrum Dyleň
- U.54 Regionálne biocentrum Trpeš
- U.60 regionálne biocentrum Lažanský les
- U.65 regionálne biocentrum Černý rybník
- U.573 regionálny biokoridor Lužní potok – štátna hranica
- U.580 regionálny biokoridor Nový Žďár- RBK 983
- U.582 regionálny biokoridor Blatná-Libský les
- U.583 regionálny biokoridor Amerika-Blatná
- U.586 regionálny biokoridor Soos-K 40
- U.590 regionálny biokoridor Trpeš- K 40
- U.591 regionálny biokoridor Lažanský les- Trpeš
- U.592 regionálny biokoridor Trpeš- Černý rybník
- U.593 regionálny biokoridor Dolnice-K 40
- U.594 regionálny biokoridor Velký Luh – K 38
- U.597 regionálny biokoridor Lažanský les- Dyleň
- U.598 regionálny biokoridor Černý rybník – Zámecký park
- V.33 vodovod Plesná – Hrzín – Nový Kostel – Luby

Zámery prevzaté z územných plánov:

- Luby – verejne prospešné stavby: VT.01 – čerpacia vodovodná stanica
 VT.02-06 – vodovodný poriadok
 VT.07 – čerpacia kanalizačná stanica
 VT.08-20 – gravitačná splašková
 kanalizácia
 VT.21-24 – tlaková splašková kanalizácia
 VT.25 – trafostanica
 VT.26 – vedenie VN
 VT.27-34 – STL plynovod

Zámery prevzaté z doplňujúcich prieskumov a rozborov:

- Križovatka - rozšírenie ihriska, vymiestnenie prevádzky poľnohospodárskej výroby z blízkosti bytovej zástavby, likvidácia odpadových vôd v Novej Vsi

- Pomezí nad Ohří – výstavba priemyselovej zóny, revitalizácia a obnova centra obce, revitalizácia brehu nádrže Skalka, nové prepojenie Horní Hraničné a Pechtnersreuthem, cyklotrasy
- Třebeň – rozšírenie ČOV a kanalizácie, nové trafostanice, plynovod (Třebeň, Dvorek, Povodí, Lesina), rozšírenie ihriska, úprava ciest na normové parametre, cyklotrasy
- Tuřany – riešenie verejnej zelene, neobnovenie prevádzky ošiparne, riešenie čistenia odpadových vôd
- Vojtanov – revitalizácia centra, starej colnice a vlakového nástupištia, zásobovanie pitnou vodou a odvádzanie odpadových vôd z existujúcich a rozvojových lokalít (Vojtanov, Mýtinka), zásobovanie vodou (Antonínova Výšina)

Na území ORP Aš sú podľa ÚAP Aše z roku 2012 v pláne tieto zámery nadmiestneho charakteru:

- D78 preložka navrhovanej trasy cesty II/216 južne od mesta Aš
- V32 – vodovod Podhradí- Kopaniny – Doubrava, zámer vyplývajúci z oblasti vodohospodárstva zo ZÚR KK
- D13 preložka cesty II/217 Aš, zámer vyplýva z oblasti dopravnej infraštruktúry zo ZÚR KK
- D71 preložka cesty II/213 Hazlov, zámer vyplývajúci z oblasti dopravnej infraštruktúry zo ZÚR KK
- P04 VTL plynovod Hazlov – Polná, zámer v obore energetiky a spojov vyplývajúci zo ZÚR KK
- 1 – hospodársky park Aš, zámer v oblasti komerčnej, hospodárskej a výrobnjej plochy vyplývajúci zo ZÚR KK
- Nadzemné vedenie elektrickej energie VN Hazlov – Aš, zámer v oblasti energetiky a spojov spoločnosti ČEZ Distribuce, a.s.
- Čistiareň odpadových vôd, rozšírenie ČOV v obci Aš, zámer v oblasti vodohospodárstva vyplývajúci zo ZÚR KK
- Na území ORP Aš sú ďalej vymedzené zámery obcí týkajúce sa prevažne technickej infraštruktúry, dopravnej infraštruktúry (hlavne rozvoj cyklistických trás)

- U.17 regionálne biocentrum Kozí Hřbet
- U.24 regionálne biocentrum U Kozáka
- U.27 regionálne biocentrum Na Háji
- U.36 regionálne biocentrum Mokřiny
- U.42 regionálne biocentrum Libský les
- U.574 regionálny biokoridor Lužní potok – Nový Zdár
- U.575 regionálny biokoridor RK 972-Kozí Hřbet
- U.576 regionálny biokoridor Kozí Hřbet-U Kozáka
- U.577 regionálny biokoridor U Kozáka- státní hranice
- U.578 regionálny biokoridor U Kozáka- K 38
- U.581 regionálny biokoridor Libský les – K39
- U.584 regionálny biokoridor Libský les- štátna hranica
- U.585 regionálny biokoridor Mokřiny-Velký Luh

Z týchto zámerov na vykonávanie zmien v území vyplýva snaha o dobudovanie hlavne dopravnej a technickej infraštruktúry.

Podľa ÚAP Karlovarského kraja z roku 2013 sú na území ORP Aš plánované zámery:

- H70 – park veterných elektrární Krásná I. v obci Krásná
- H71 – park veterných elektrární Krásná II. v obci Krásná
- S43 – zmena koridoru cesty II/606 v Lipoltově, ktorej dotknutými obcami sú Odrava a Tuřany

5.4 Socio – demografická charakteristika

Územie Ašsko – Chebska má spoločnú históriu, z ktorej vyplývajú demografické, kultúrne a ekonomické špecifiká.

5.4.1 Obyvateľstvo

Karlovarsko ako najzápadnejšia časť územia Českej republiky je v dnešnej dobe jedným z najmenej vyspelých krajov v štáte. Je tu jedna z najvyšších nezamestnaností, najnižšia priemerná mzda i najnižší podiel vysokovzdelaných ľudí. Súčasný stav štruktúry populácie je do veľkej miery ovplyvnený historickým vývojom, hlavne povojnovou výmenou obyvateľstva. Do dnešnej doby nestúpol počet obyvateľov na stav pred vojny. Karlovarský kraj je charakteristický vysokým podielom cudzincov. V riešenom území ORP Cheb má najvyšší počet obyvateľov mesto Cheb – 33 446 obyvateľov. Na vývoj počtu obyvateľov má najväčší vplyv migrácia a vplyv suburbanizácie, kedy sa obyvatelia sťahujú z väčších aglomerácií do okolitých obcí. Ako po celej republike tak i v ORP Cheb je zaznamenané starnutie populácie a je tu zaznamenaný veľký úbytok obyvateľov v produktívnom veku (15-64 rokov) oproti ostatným SO ORP Karlovarského kraja. V území nedochádza k výraznému pohybu počtu obyvateľov. (graf vývoja počtu obyvateľov) Medzi rokmi 2001-2007 počet obyvateľov narástol vďaka novo prisťahovaným, no medzi rokmi 2007-2009 je vidieť úbytok obyvateľstva vplyvom migrácie. V súčasnosti je počet obyvateľov viac-menej stabilizovaný (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Tab. 1 Obyvateľstvo, migračné saldo v ORP Cheb, zdroj: ÚAP ORP Cheb

Obec	narodení	zomrelí	prirodz.prírastok	prisťah.	vystáh.	migrač.saldo
Dolní Žandov	166	108	58	424	442	-18
Františkovy Lázně	575	579	-4	2339	1988	351
Cheb	4 179	3 352	827	10 895	10 276	619
Křižovatka	39	28	11	73	66	7
Libá	69	70	-1	434	277	157
Lipová	73	60	13	369	217	152
Luby	277	242	35	596	759	-163
Milhostov	60	29	31	176	161	15
Milíkov	27	27	0	148	113	35
Nebanice	43	27	16	189	161	28
Nový Kostel	76	52	24	211	226	-15
Odrava	28	27	1	134	103	31
Okrouhlá	22	22	0	98	72	26
Plesná	236	218	18	711	617	94
Pomezí nad Ohří	19	7	12	148	66	82
Poustka	28	12	16	100	71	29
Skalná	229	189	40	769	541	228
Třebeň	52	30	22	202	139	63
Tuřany	16	11	5	64	55	9
Velký Luh	21	19	2	73	49	24
Vojtanov	20	22	-2	144	132	12
ORP Cheb	6 255	5 131	1 124	18 297	16 531	1 766

Najväčším sídlom ORP Aš je mesto Aš, kde žije až 75% obyvateľov územia. Po poslednom sčítaní obyvateľstva v roku 2001 bol zistený podpriemerný počet obyvateľov českej národnosti (84%) oproti Karlovarskému kraju i celej Českej republike, slovenská národnosť dosahovala 6% a 3% tvorila nemecká národnosť. Veková štruktúra obyvateľov v ORP Aš sa len málo líši od krajského či republikového trendu starnutia, ktorý prebieha po roku 1990. Od roku 2005 je zaznamenaný zvýšený počet obyvateľov vo vekovej skupine 0-14 rokov, a od roku 2003 sa zvýšil i podiel obyvateľov vo vekovej skupine 65+. Celý Karlovarský kraj sa vyznačuje vysokou koncentráciou obyvateľov v mestách s čím súvisí problém vyľudňovania vidieku. Po roku 2002 je zaznamenaný pozitívny prírastok obyvateľov, pričom prirodzená migrácia je v tomto len malá (cca 40 osôb) (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

Obec	trvalí obyv (počet)	prirodz.mena obyv (počet)	prirodz.mena obyv (%)	saldo migrácie (počet)	saldo migrácie (%)	celkom prírastok (počet)	celkom prírastok (%)
ORP Aš	17 592	9		40		49	
Aš	13 054	15	0,11	4	0,03	19	0,15
Hazlov	1 640	0	0	12	0,73	12	0,73
Hranice	2 191	-11	-0,5	22	1	11	0,5
Krásná	524	6	1,15	6	1,15	12	2,29
Podhradí	183	-1	-0,55	-4	-2,19	-5	-2,73

Tab.2 Obyvateľstvo, migračné saldo ORP Aš, zdroj: ÚAP ORP Aš

5.4.2 Sídla

Ašsko – Chebsko bolo podľa dochovaných historických zdrojov osídlené pre výhodnú polohu už v ďalekej minulosti. Prvá zmienka o meste Aš pochádza z roku 1270 a mesta Cheb z roku 1061.

V dnešnej dobe sa na území Chebska nachádza 21 miest a obcí, pri sčítaní sa evidovalo 104 sídiel a ďalších 48, ktoré sa už samostatne neevidujú, čiže celkovo 152 ľudských sídiel (21 úplne zaniknutých, 16 len zo zvyškami pôvodných budov, ktoré neslúžia k trvalému obývaniu a 8, kde sa nachádzajú len ojedinelé stavby využívané napr. na poľnohospodársku výrobu). Vyľudňovanie vidieka zapríčinila politika strediskového usporiadania vidieka (70. a 80. roky 20. stor.), kedy sa preferovala nová výstavba len v tzv. strediskových obciach a mimo ne nebola povolená. V súčasnosti však narastajú i malé sídla, kedy sa stavajú rodinné domy i mimo centrá (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

V SO ORP Aš sa nachádza 5 obcí a územie je tvorené 24 katastrálnymi územiami, ktoré spadajú pod jednotlivé obce v území. Rovnako ako ORP Cheb tak i na území ORP Aš prevláda bytová výstavba nad rodinnými domami, napr. v Aši sa nachádza len 35,2 % obývaných rodinných domov (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

5.4.3 Vzdelávanie

Historický vývoj v regióne poznamenal i vzdelanostnú štruktúru obyvateľstva.

V meste Cheb je zaznamenaných najviac vysokoškolsky vzdelaných ľudí a zároveň sa tu nachádza najmenej obyvateľov so základným resp. s nedokončeným vzdelaním. Druhým mestom s najväčším počtom vysokoškolsky vzdelaných ľudí sú Františkovy Lázně. Veľký počet vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov má i mesto Pomezí nad Ohří (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Tab. 3 Vzdelanosť v ORP Cheb, zdroj: ÚAP ORP Cheb

Obec	2001	2011
Dolní Žandov	4,5	5,3
Františkovy Lázně	6,5	10,7
Cheb	6,5	8,5
Křižovatka	0	0,9
Libá	2,2	5,4
Lipová	2,7	5,4
Luby	2,5	3,3
Milhostov	0	1,2
Milíkov	2,3	4,4
Nebanice	2,1	2,2
Nový Kostel	1,2	1,9
Odrava	3,5	4,7
Okrouhlá	1,6	5,1
Plesná	2,2	3,6
Pomezí nad Ohří	3	11,7
Poustka	1,1	3,5
Skalná	3,4	5,2
Třebeň	2,1	5,8
Tuřany	3,7	6,7
Velký Luh	0,9	0
Vojtanov	3,4	3,8
SO ORP Cheb	5,6	7,7

V SO ORP Aš je veľké zastúpenie obyvateľov so základným a neukončeným vzdelaním a nižší podiel obyvateľov s vyššími stupňami vzdelania oproti celej republike. V meste Aš žije najviac obyvateľov s vysokoškolským vzdelaním (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

Vzdelanosť obyvateľov					
Obec	Počet obyv.obce	Obyvatelia 15-x	najvyššia ZŠ (%)	najvyššia SŠ (%)	dosiahnutá VŠ (%)
priemer ORP v kraji					
ORP Aš	17 009	14 108	30,6	62,2	3,6
Aš	12 582	10 432	28,6	64,2	4,2
Hazlov	1 581	1305	32,6	56,7	1,7
Hranice	2 257	1 854	39,2	55,6	2,4
Krásná	428	379	35,1	60,4	1,8
Podhradí	161	138	31,2	61,6	1,4
Karlovarský kraj	304 343	263 373	27,9	64,2	5,6
Česká republika	10 230 060	8 575 198	23	66,4	8,9

Tab.4 Vzdelanosť v ORP Aš, zdroj: ÚAP ORP Aš

5.4.4 Nezamestnanosť

V Karlovarskom kraji tak i vo všetkých jeho SO ORP došlo medzi rokmi 2007-2011 k nárastu miery nezamestnanosti, pričom v samotnom ORP Cheb je po väčšinu sledovaného obdobia v porovnaní s krajským priemerom (11,2%) podpriemerná miera nezamestnanosti. Dlhodobo najvyššiu mieru nezamestnanosti majú obce Milhostov, Milíkov, Poustka, Veľký Luh, Libá, Lipová a v poslednej dobe taktiež obec Vojtanov (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

Miera nezamestnanosti (%)					
Obec	2007	2008	2009	2010	2011
Dolní Žandov	6,4	6,4	8,7	11,9	9,8
Františkovy Lázně	6,7	5,9	8,2	8,5	8,5
Cheb	8,2	7,4	10,6	11,9	10,9
Křížovatka	4,1	5,7	10	10,5	6,9
Libá	11,5	10,1	15,2	16,9	15,4
Lipová	11,1	10,6	12,5	14,2	15,8
Luby	7,7	7,7	12,4	13	10,2
Milhostov	15,8	15,1	19,1	18,4	14,4
Milíkov	11,3	14,1	19,2	17	17,6
Nebanice	11	10,5	10,9	14,3	12,3
Nový Kostel	8,8	7,7	11	12,7	14,1
Odrava	7,6	8	12,8	12,8	15
Okrouhlá	7,4	3,4	6,6	9,2	15,5
Plesná	5,7	6	11,9	13,1	11,7
Pomezí nad Ohří	10,8	8,3	4	6,3	7,5
Poustka	7,6	10,9	21,9	23,8	17,4
Skalná	7,9	7,2	12,4	12,6	10,3
Třebeň	6,8	7,3	10,4	13,1	11,9
Tuřany	6,1	5,7	13,5	11,5	8,2
Veľký Luh	13,8	13,8	26,7	22,5	12,7
Vojtanov	7,8	10,2	18,3	16,8	18,2
SO ORP Cheb	8	7,3	10,7	11,9	10,8

Tab. 5 Miera nezamestnanosti v ORP Cheb, zdroj: ÚAP ORP Cheb

Tak ako na celom území ČR tak i v ORP Aš sa prejavili dôsledky hospodárskej krízy, kedy sa znížila priemyslová produkcia, spolu s počtami zákaziek, a tým došlo k výraznému zníženiu počtu zamestnancov takmer vo všetkých odboroch.

K 31.12.2011 bola evidovaná v SO ORP Aš 7,7% (696 evidovaných uchádzačov o zamestnanie) miera nezamestnanosti, čo bola nižšia hodnota ako priemerná miera nezamestnanosti celého Karlovarského kraja. Najvyššiu mieru nezamestnanosti je zaznamenaná v obci Podhradí, najnižšia v obciach Aš a Hranice (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

Tab. 6 Miera nezamestnanosti v ORP Aš, zdroj: ÚAP ORP Aš

Obec	Miera nezamestnanosti (%)					
	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Aš	7	4,9	6,6	10,6	9,3	7,6
Hazlov	4,9	4,6	9	10,6	11,3	10,2
Hranice	6,3	4,5	7,4	11,3	7,4	5,2
Krásná	9,8	7,6	8,1	11,1	14	11,1
Podhradí	8	10,3	12,6	18,3	11,5	14,9

5.4.5 Zdravotníctvo a sociálna starostlivosť

Hlavnou úlohou infraštruktúry sociálnej starostlivosti je zaistenie služieb, ktoré by mali prispieť sociálne znevýhodneným osobám k zvýšeniu kvality ich života.

Sociálna štruktúra regionálneho významu je orientovaná hlavne v mestách, ktoré vďaka vybavenosti môžu zabezpečiť obsluhu príslušných spádových území.

V ORP Cheb má najviac zdravotníckych zariadení mesto Cheb, kde sa nachádza i nemocnica, liečebňa dlhodobo chorých, 2 detašované pracoviská záchranej služby a rýchlej zdravotníckej pomoci a taktiež transfúzna stanica. V meste Cheb sa nachádza 14 zariadení sociálnej starostlivosti a služieb, jedinou ďalšou obcou kde funguje podobné zariadenie je obec Luby (Domov pre osoby so zdravotným postihnutím) (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

V roku 2000 bola zrušená nemocnica v Aši a v jej priestoroch bola vybudovaná liečebňa pre dlhodobo chorých. V Aši je zdravotnícka starostlivosť zaisťovaná

praktickými lekármi (10 ordinácií), v Hranicích (2 ordinácie) a v Hazlově (2 ordinácie). Je tu relatívne veľký počet ordinácií odborných lekárov. Lekársku pohotovosť zaisťuje Chebská nemocnica v Chebe, stanica Záchrannej zdravotníckej služby sa nachádza v Aši (ÚAP ORP Aš, 2. Aktualizácia).

5.4.6 Kultúra, šport, voľný čas a rekreácia

Spoločenský a kultúrny život má v Karlovarskom kraji dlhodobú tradíciu (Medzinárodný filmový festival, Beethovenove dni ai.). Kultúrny život obcí ORP Cheb zaisťujú väčšinou školy, kultúrne domy, domovy detí a mládeže či rôzne spolky. Jedná sa o akcie ako Masopust, ktorá má v obciach už niekoľkoročnú tradíciu. Najvýznamnejším centrom kultúry je mesto Cheb, kde sa nachádza množstvo kultúrnych a historických pamiatok, vďaka ktorým bola v meste vyhlásená mestská pamiatková rezervácia (od roku 1981). V Chebe sa konajú i významné hudobné vystúpenia, ako napr. Medzinárodný festival mládežníckych dychových orchestrov FIJO usporiadavaný každé dva roky, jazzový festival Jazz Jam či Chebské varhanové leto. Chebsko je bohaté na historické pamiatky – vidiecke pamiatkové rezervácie Doubrava a Nový Drahoňov, ľudová architektúra Nového Drahoa a Doubravy, kde sa nachádzajú hrazdené vidiecke usadlosti. K najvýznamnejším hradom a zámkom patrí Chebský hrad, hrad Seeburg či hrad Vildštejn, zámok v Starém Hrozňatově. K cirkevným pamiatkam radíme kostoly v Chebe, pútnicke miesto Loreta, kostol sv. Vavrinca v Třebeni ai. Krajina Chebského regiónu je známa svojimi cyklotrasami a mesto Františkovy Lázně ponúka oddych v podobe kúpeľníctva (ÚAP ORP Cheb, 2. aktualizácia).

V ORP Aš však nie sú lokalizované žiadne významné kultúrne inštitúcie okrem Mestskej knižnice a Muzea Aš. Územie ORP Aš má veľmi priaznivé podmienky pre celoročné rekreačné využitie (Športový areál Vrch Háj, Lyžiarske stredisko Aš, Golfové ihrisko Hazlov ai). Napriek tomu, že Aško patrí do časti republiky s veľmi rozvinutým kúpeľníctvom, v samotnom území SO ORP Aš však príliš rozšírené nie je. Nachádza sa tu akurát Prameň století v Doubravě, ktorý slúži na ozdravovanie pohybového a vnútorného ústrojenstva. Veľké množstvo kultúrnych a architektonických pamiatok bolo zničených alebo sa nedochovalo v dôsledku

udalostí po 2. svetovej vojne. Jedna z najkrajších pamiatok, evanjelický kostol Najsvätejšej Trojice vyhořel v roku 1960 (ÚAP ORP Aš, 2. aktualizácia).

5.5 Vymedzenie typov krajín

Špecifické rysy krajiny, atribúty jej osobitosti a znaky nezameniteľnosti jej obrazu vyplývajú z jej prírodných, kultúrnych a historických podmienok. Všetky tieto aspekty môžu prispieť k charakterovej diferenciacii krajiny riešeného územia. K tejto interpretácii som využila prírodné charakteristiky (krajinné typy podľa Löwa, land use, USES a geomorfologickú charakteristiku) spolu s kultúrno – historickými charakteristikami (krajinný typ podľa osídlenia) a sociálno – ekonomickú charakteristika (nezamestnanosť, vzdelanosť, migrácia) daného územia.

Na základe stanovených podmienok som určila 2 typy krajín: Oblasť Hranice – Aš – Hazlov – časť k.ú. Libá – časť k.ú. Skalná - Plesná - Luby (**oblasť 1**), druhou oblasťou je Cheb – Pomezí nad Ohří – Františkovy Lázně – Poustka – Vojtanov - Nový Kostel – Křižovatka – časť katastrálneho územia Skalná – Milhostov – Třebeň – Nebanice – Odřava – Okrouhlá – Tuřany – Milíkov – Dolní Žandov – Lipová (**oblasť 2**)

Niektoré hranice bolo ťažké určiť pre vplyvy rôznych faktorov, nakoniec som ich určila pohľadovými bariérami v krajine.

5.6 Špecificky vymedzené krajiny a cieľové charakteristiky krajiny

1) Oblasť 1, špecifická krajina Krušnohoria

- Územie s veľkými prírodným a turistickým potenciálom
- Potrebný sociálny a ekonomický rozvoj, ekologicky stabilizovaná krajina
- Cieľom je zachovanie poloprázdnej harmonickej krajiny s rozvojom ľahkej turistiky

1a) Vymedzenie

- Hranice - Aš – Hazlov – časť k.ú. Luby - Plesná – časť k.ú. Skalná –Velký Luh - Luby

- Hranica vymedzenej krajiny vedie po štátnej hranici s Nemeckom na J a JZ, rovnako i na S a SZ, v rámci Českej republiky vedie po hranici zalesnenou časťou k.ú. Libé cez k.ú. Hazlova . Zahŕňa časť k.ú. Skalnej a vedie ďalej na sever cez Plesnú, Velký Luh a Luby.

1b) Dielčie cieľové charakteristiky

- miera premeny prírodného prostredia – kultúrna krajina
- prevažujúce využitie územia – lesopoľnohospodárska krajina
- potenciálne prirodzená vegetácia - podmáčanými rohozcovými smrečínami, acidofilnými (bikovými) bučinami
- prevažujúca pokrývka - kultúrna lesopoľnohospodárska krajina, hlavne ihličnaté lesy, lúky a pastviny, veľká lesnatosť (cca 50%), územie tvorené vrchovinami Hercynica
- klíma – veľmi chladná (Ašský výbežok), Plesná, Luby (mierne teplá oblasť)
- sídelná sústava a usporiadanie sídiel - Sídelná sústava - neskoro až vrcholne stredoveké osídlenie, lánové usporiadanie sídiel, strediskom územia je mesto Aš, prevažuje sídelná zástavba mestá a obce majú prevažne poľnohospodársku, prípadne rekreačnú/turistickú funkciu, sídla prechádzajú pomocou sadov či záhrad do okolitej krajiny, stopy zaniknutých obcí v krajine
- stavby v krajine: rozhľadňa Háj (758 m n.m.), rozhľadňa Luby, v budúcnosti VE v Krásnej
- Jedinečné znaky – prírode blízka až prírodná harmonická krajina, vysoké hodnoty krajinného rázu, zaniknuté obce v krajine, Prírodné parky Halštrov, Smrčiny, Kamenné vrchy, kontrast zalesnených kopcov s poľnohospodárskou krajinou, množstvo prvkov ÚSES
- Ekologická stabilita krajiny – podľa koeficientu ekologickej stability je územie prevažne vyvážené a technické objekty sú relatívne v súlade s dochovanými prírodnými štruktúrami

1c) Socioekonomická charakteristika

- Územie s vysokou nezamestnanosťou, výnimkou je mesto Hranice (5,5%)

- Na území je typické vyludňovanie vidieka a migrácia obyvateľstva do Ašu ale hlavne do iných miest v Karlovarskom kraji
- Nízky počet vysokoškolsky vzdelaných ľudí, stredoškolsky vzdelaní obyvatelia tvoria v priemere 60% obyvateľstva

1d) Hodnoty územia

- Lesné porasty
- Krajina s vysokou estetickou hodnotou – harmonická krajina s kontrastmi lesnej a poľnohospodárskej krajiny
- EVL Bystřina – Lužní Potok
- PP Halštrov a Kamenné vrchy

1e) Hlavné problémy územia

- Vyludňovanie ekonomicky zaostalých území
- Nezáujem mladých rodín o bývanie na vidieku
- Vysoká nezamestnanosť a neochota obyvateľov k preškoleniu na iné profesie
- Slabé ekonomické zázemie, nedostatočná občianska vybavenosť niektorých obcí
- Chátranie neobývaných stavieb
- Slabá komunikačná dostupnosť v rámci ČR i v rámci Nemecka
- Zhoršená kvalita ciest III. triedy a miestnych ciest
- Neatraktivita územia pre investorov
- Potrebná podpora rozvoja cestovného ruchu (i v rámci cezhraničnej spolupráce)
- Potrebný obchvat mesta Aš – cesta II/217 prechádza zastavaným územím
- Zlé zázemie železničnej dopravy
- Pretrvávajúci spôsob obnovy lesov s využitím nepôvodných drevín
- Výskyt starých ekologických záťaží
- Nízka kapacita ubytovacích zariadení a slabá prezentácia oblasti turistického ruchu
- Nevyužívanie existujúceho potenciálu krajiny pre šport a rekreáciu
- Nedostatočné finančné prostriedky na obnovu kultúrnych pamiatok

1f) Zámery a procesy v území

- Zámer H.1 – hospodársky park (ZÚR) – vplyv na rozhl'adňu Háj
- Bytová výstavba v Hazlově (ÚP Hazlov)
- D.71 – preložka cesty II/213 Hazlov – Vojtanov
- Návrhy plôch verejnej zelene
- Návrhy prvkov ÚSES
- Rekultivácia kameňolomu Lipná
- Rozšírenie golfového ihriska Hazlov
- H70 – park veterných elektrární Krásná I.
- H71 – Park veterných elektrární Krásná II

1g) Rozvojové oblasti, osy a koridory

- Nadmiestna rozvojová osa OR1: Cheb – Františkovy Lázně – Aš – stabilizácia a rozvoj sídelnej štruktúry

1h) Cieľové charakteristiky a zásady rozhodovania v území

- Cieľová charakteristika - lesná a lesopoľnohospodárska krajina so sídlami vidieckeho typu
- Urbanistický rozvoj limitovaný potrebami ochrany ZPF a PUPFL a možnosťami stávajúcej urbánnej štruktúry, ktorú je možné doplniť o využitie nezastavaných plôch vnútri sídiel a plôch zastavených v území bezprostredne naväzných, či naväzujúcich na cestu I/21 a železnicu
- Ochrana pôd pred eróziou
- Rozvoj sídel by mal byť usmerňovaný tak, aby zohľadňoval celkový charakter a nadväzoval na ich historický vývoj a bola zachovaná kompaktnosť sídla
- Vytvárať šetrné formy rekreačného využitia (agroturistika, cykloturistika)
- Presmerovanie cesty II/217 mimo zastavané územie Aš
- Rekultivácia kameňolomu Lipná a rekultivácie starých ekologických záťaží

1i) Opatrenia pre minimalizáciu negatívnych vplyvov zámerov a procesov

- Zámer H.1 – Hospodársky park Aš – analýzy viditeľnosti (rozhl'adňa Háj)

- D.71 - zachovanie koridoru cesty II/213, zabránenie fragmentácie krajiny navrhnutím nových inžinierskych sietí v súbehu s komunikáciami
- D.78 – zachovanie koridoru navrhovanej trasy II/216
- D.13 – zachovanie koridoru cesty II/217, zabránenie ďalšej fragmentácii krajiny a nepriestupnosti krajiny
- Zámery H70 a H71 – analýzy viditeľnosti

2) Oblasť 2, špecifická krajina Chebskej panvy

- Oblasť intenzívne poľnohospodársky využívaná, s liečivými zdrojmi, a rekreačným potenciálom
- Krajina prevažne ekologicky stabilizovaná, potrebný socioekonomický rozvoj
- Cieľom je zvýšenie stavu obyvateľstva, a s tým súvisiaci rozvoj v oblasti turizmu a iných odvetví

2a) Vymedzenie

- časť katastrálneho územia Chebu – Pomezí nad Ohří – Františkovy Lázně – časť k.ú Libá – Poustka – Vojtanov - Křížovatka – Nový Kostel – Třebeň - Milhostov – Nebanice – Odrava – Tuřany – Okrouhlá – Milíkov – Dolní Žandov - Lipová
- hranice vymedzenej krajiny sú vedené okrajom Chebskej panvy a pohľadovými bariérami, na SZ je to hranica lesa v Libé, ďalej vedie po k.ú. Hazlova, k.ú. Vojtanova, po hranici lesa ako pohľadovej bariéry v k.ú. Skalnej až na S k Novému Kostelu. Na J je ohraničená Dyleňským a Slavkovským lesom

2b) Dielčie cieľové charakteristiky

- miera premeny prírodného prostredia – kultúrna krajina
- prevažujúce využitie krajiny - prevažná časť tvorená poľnohospodárskou krajinou, ďalej lesopoľnohospodárskou a rybničnou krajinou, prevažuje orná pôda, miestami sa nachádzajú ihličnaté lesy (hlavn po okrajoch Chebskej

panvy), územie tvorené vrchovinami Hercynica a v okolí Chebu to sú krajiny širokých riečnych nív

- potencionálna prirodzená vegetácia - bikové bučiny, a/alebo jedľové duby, miestami rašeliniská a slatiny
- prevažujúca pokrývka - otvorená poľnohospodárska a lesopoľnohospodárska kultúrna krajina, rozsiahle polia, málo zalesnených plôch (výnimka NPR Soos a okraje Chebskej panvy)
- klíma – mierne teplá a mierne chladná oblasť bohatá na zrážky
- sídelná sústava a usporiadanie sídel – hromadné obce s lánovým usporiadaním, ovplyvnené strediskovou sústavou osídlenia, základná sídelná štruktúra tvorená poľnohospodárskymi obcami, Cheb a Františkovy Lázně ako hlavné mestá regiónu, kvôli silnej tržnej a politickej pozícii mesta Cheb nevznikli v ostatných obciach námestia ani návsi (výnimkami sú Dolný Žandov a Luby), Cheb a Františkovy Lázně majú historické centrá, mesto Cheb dominuje okolitému osídleniu – prirodzené centrum
- stavby v krajine – veterné elektrárne nad Novým Kosteľom a prenosové vysielacie a veže, výstavba rodinných domov v lokalite Komorní Dvůr, rýchlostná cesta R6 a príslušné výrobné a logistické areály, pútnické miesto Starý Hrozňatov, Chrám sv. Mikuláša – dominanta mesta i okolitej krajiny, VN Jesenice a Skalka, nebanické silo, vysielateľ Zelená hora a vysielateľ Dyleň (mimo záujmové územie)
- jedinečné znaky – chebská ľudová architektúra, Františkovy Lázně ako významné kúpeľnícke mesto, VN Skalka a Jesenice, meandre a údolná niva rieky Ohře, rybníčná oblasť v okolí Chebu a Františkových Lázní, maloplošné zvlášť chránené územia, NPR SOOS, PP Český les, CHKO Slavkovský les
- ekologická stabilita – v území sa nachádzajú prevažne narušené a vyvážené oblasti, časť územia je však i nestabilná

2c) Socioekonomická charakteristika

- podľa údajov ÚAP sa prejavuje celorepublikový trend starnutia obyvateľstva
- prevláda bývanie v bytových domoch
- územie s vysokou mierou nezamestnanosti

- najviac vysokoškolsky vzdelaných obyvateľov sa nachádza v Chebu, Františkových Lázních a v Pomezí nad Ohří

2d) Hodnoty územia

- poľnohospodárska krajina, výhodné územie v rámci komunikačného napojenia na Nemecko, vysoký turistický a rekreačný potenciál
- miesta s vysokou hodnotou krajinného rázu – malebné dedinky
- horizont výbežku Krušných hôr na SZ Chebskej panvy
- množstvo historických a kultúrnych pamiatok
- prvky ÚSES
- Františkovy Lázně ako kúpeľnícke mesto
- Cheb ako historické mesto s pamiatkovou zónou

2e) Hlavné problémy územia

- Emigrácia kvalitatívne vyšších zložiek populácie (vysokoškolsky vzdelaní ľudia), a tým následný pokles občianskej a podnikateľskej aktivity
- Vyludňovanie vidieka a ekonomicky zaostalejších území a tým následné negatívne dopady na životné prostredie vplyvom plošného útľmu poľnohospodárskej výroby, rozsiahle územia s riedkou sídelnou štruktúrou
- Vysoká nezamestnanosť
- Zhoršovanie úrovne sociálnej kvality (vzdelanosť, pracovná kvalifikácia atď.) obyvateľstva
- Nedostatočná dopravná štruktúra – hlavne izolovanosť od diaľničnej siete
- Vysoká koncentrácia cestovného ruchu do kúpeľníckej oblasti, v ostatných častiach územia často chýbajúce služby vyššej kvality a koncepčný prístup
- Šírenie invazívnych druhov ako boľševník obrovský a krídlatka
- Strata či zničenie krajinného rázu výraznými technickými zásahmi do voľnej krajiny
- Chýbajúce obchvaty obcí – napr. Křížovatka
- Absencia železničnej dopravy – napr. Libá

2f) Zámery a procesy v území

- H.2 – priemyslový park Cheb

- Preložky cesty I/21 (D.07, D.08, D.09)
- Preložky cesty II/214 (D.14, D.15)
- D.16 preložka trasy cesty II/216 a trasy cesty II/213 Plesná – Velký Luh
- D.29 preložka cesty II/212 v katastrálnom území Nového Kostela
- D.77 dostavba úseku R6
- D.100 prepojenie železničnej trate č. 170 Plzeň – Cheb a Cheb – Schirding
- D.44 – zmena koridoru cesty II/606 v Lipoltově – vhodnejšie trasovanie vyplývajúce z ÚP, dotknuté obce Odrava a Tuřany

2g) Rozvojové oblasti, osy a koridory

- Rozvojová oblasť OB12 – Karlovy Vary – oblasť je vymedzená na základe silnej koncentrácie obyvateľstva a ekonomických činností – prevažná časť má republikový význam (kúpeľníctvo má medzinárodný význam), rýchlostná cesta R6
- Rozvojová osa OS7 Ústí nad Labem – Chomutov – Karlovy Vary – Cheb – hranice ČR/Nemecko – osa je vymedzená pre územie Chebska z dôvodu rýchlostnej cesty R6 a naväzuje na rozvojovú osu v zahraničí
- Nadmiestne rozvojové osy OR1: Cheb – Františkovy Lázně – Aš a OR2: Cheb – Lázně Kynžvart – Mariánske Lázně

2h) Cieľové charakteristiky a zásady rozhodovania v území

- Cieľová charakteristika - rovinnatá, pohľadovo otvorená krajina s typickými rozsiahlymi poľnohospodárskymi blokmi, charakteristické bezlesie (len ostrovčeky lesov), niva a meandre rieky Ohře, urbanistické centrá Cheb a Františkovy Lázně, cenné rašeliniskové a slaniskové fragmenty (NPR SOOS)
- Rozvoj Chebu a Františkových Lázní
- Rešpektovanie urbanistickej zástavby Chebu a ostatných sídel
- Františkovy Lázně – dodržovať oddelenosť bytovej zástavby a občianskej vybavenosti od kúpeľníckej zóny
- Stabilizácia migračného pohybu a kvality sociálnej štruktúry obyvateľov

- Nadmiestne rozvojové osy OR1 a OR2 – predpoklady pre zaistenie pracovných príležitostí, ponuky bývania, kvality vybavenosti a možnosti dennej relaxácie a rekreácie obyvateľov
- Limitovaný urbanistický rozvoj kvôli ZPF a PUPFL
- Redukcia priestorových zásahov stavieb a zariadení do územia na najmenšiu možnú mieru (redukovanie technických sietí atď.)
- Redukcia priestorových zásahov nových dopravných stavieb do územia na najmenšiu možnú mieru, zachovávanie koridorov ciest
- Rozvoj ľahkej turistiky

2i) Opatrenia pre minimalizáciu negatívnych vplyvov zámerov a procesov

- H.2 – priemyslový park Cheb – zaobstaranie územnej štúdie na dopady zámeru na krajinu a krajinný ráz
- Výšková regulácia zástavby v rámci miest a okolitej krajiny s prihliadnutím na výškové horizonty mesta, obce (napr. podriaďovať výšku budov výške kostola atď.)
- Využitie izolačnej zelene pri novej zástavbe
- Zachovanie koridoru rýchlostnej cesty R6 a predchádzanie fragmentácii a nepriestupnosti krajiny
- Nerozširovanie zástavby do extravilánu miest a obcí a zachovanie ich štruktúry, zachovávanie kompaktnosti sídla
- Výstavba nových ciest - zabránenie fragmentácie krajiny navrhnutím nových inžinierskych sietí v súbehu s komunikáciami

6 Diskusia

V tejto kapitole diskusie som sa zamerala na sumarizáciu poznatkov získaných počas písania práce spracovaním rešerže a ďalším študovaním ZÚR Karlovarského kraja, ÚAP ORP Aš a ÚAP ORP Cheb.

Podkladom práce je teoretická časť poukazujúca na dôležitosť ochrany krajinného rázu v Európe i v Českej republike a na strategické plánovanie ako podklad pre regionálny rozvoj. Takisto tu sú rozobrané i Zásady územného rozvoja a územne analytické podklady. Bola využívaná nová metodika od prof. Ing. arch. Karla Maiera a kol., spracovávaná ČZU v Prahe, ktorá pomáha implementovať požiadavky Európskeho dohovoru o krajine do českého práva. Spracovávanie cieľových charakteristík doteraz nebolo postavené na jednotnom metodickom postupe.

Pri spracovávaní výsledkov boli použité ÚAP ORP Aš, ÚAP ORP Cheb a ÚAP Karlovarského kraja, z ktorých som čerpala väčšinu informácií.

Oba dokumenty ORP boli spracované podobnou formou a boli dostatočné k vypracovaniu mojej diplomovej práce. Oba dokumenty pristupovali k hodnoteniu krajiny rovnako, ÚAP Cheb hodnotím ako podrobnejšie. V ÚAP ORP Cheb nebola zmienená stabilita krajiny, resp. boli spracované len prvky ÚSES, ale celková stabilita krajiny nebola vypočítaná. V dokumente ORP Cheb boli zámery, ktoré sa majú v budúcnosti realizovať spracované podrobnejšie a boli tu i zámery prevzaté z územných plánov a doplnujúcich rozborov a prieskumov. Jednotlivé zámery som sa snažila nájsť v územných plánoch jednotlivých obcí, ale väčšina obcí má na svojich internetových stránkach neaktuálne informácie. Dokument ORP Aš predstavoval len výpis toho, kde čo bude realizované. V časti o rozvojových oblastiach a osách nebola v dokumente pre ORP Aš spomenutá konkrétna osa, ktorá prechádza územím. Nevýhodou oboch dokumentov je neprehľadnosť máp zámerov, ktoré je potrebné mnohonásobne zväčšiť, aby sa dali jednotlivé zámery zaznamenať. Keďže sú ÚAP KK podkladmi pre celý kraj, je samozrejmosťou, že nebudú tak podrobné ako vyššie spomenuté dokumenty. Zoznam zámerov tu bol odlišný ako v dokumentoch ORP, odlišný v zmysle, že sa tu vyskytovali len 3 zámery pre oblasť Ašsko – Chebska, tie však zas neboli spomenuté v ÚAP ORP. Vypracovanie diplomovej práce len s využitím ÚAP Karlovarského kraja by bolo veľmi obtiažne.

V druhej časti diskusie sa zameriavam na vzniknuté odchýlky pri používaní Metodiky pre aplikáciu Európskeho dohovoru do Zásad územného rozvoja. Predpokladám, že odchýlky mohli vzniknúť nepoužitím všetkých mapových súborov z doplňujúcich kritérií, ako napr. mapa rozhrania krajinárskeho hodnotenia (s využitím materiálu Muranský, S., Neumann, P.: Krajinárské hodnocení ČR, Terpan, Praha 1970-1980), či mapový podklad pre vizuálnu otvorenosť krajiny, ďalej môže rozličné výsledky ovplyvňovať miera subjektivity v rozhodovaní, kade budú viesť hranice krajinného typu. V zásade však rozdiely vo výsledkoch neboli veľké. Podľa tejto metodiky je územie Ašsko – Chebska rozdelené na 3 špecifické krajinné typy: A1 Aš – Hranice – Plesná, Cheb – B1 Františkovy Lázně a B2 Chebská panva. Podľa môjho vymedzenia krajinných typov som územie oboch ORP vyčlenila tak, že som ku krajinnému typu Aš – Hranice – Plesná pripojila ešte katastrálne územie obcí Luby a Velký Luh. Druhý krajinný typ sa líši pripojením miest Cheb a Františkovy Lázně ku krajinnému typu Chebská panva. Obe mestá sú na tom síce socioekonomicky lepšie ako okolité obce, ale nepovažovala som to za významný rozdiel, pretože celá oblasť Chebskej panvy potrebuje výrazný rozvoj vo všetkých troch rozvojových pilieroch.

Po expertnom hodnotení podľa zhodnej metodiky som došla k výsledku, že dané oblasti sa líšili minimálne v rámci vymedzenia územia. Stanovené cieľové charakteristiky boli v zásade rovnaké a odrážali to, akým smerom by sa územie malo vydať, aby dosiahlo čo najväčší rozvoj. Daná metodika je ľahko pochopiteľná a jednoducho sa s ňou pracuje, čiže umožní pri jednotlivom spracovávaní ZÚR rovnaké alebo približne rovnaké (s malými odchýlkami) výsledky.

7 Záver

V diplomovej práci bolo dôležitým cieľom zhrnutie teoretických poznatkov z oblasti krajinného rázu, územného plánovania, regionálneho rozvoja a strategického plánovania. Z hľadiska zamerania tejto práce boli najdôležitejšie kapitoly typológie

krajiny a cieľových charakteristík, ktoré som používala spolu s novou metodikou implementujúcou Európsky dohovor o krajine do tvorby Zásad územného rozvoja.

Analýzou výsledkov bolo odhalené, že územie má veľký potenciál pre regionálny rozvoj, hlavne v oblasti cestovného ruchu, pretože sa tu nachádza nezameniteľná krajina a pri kvalitnom napojení všetkých oblastí na ČR a na Nemecko by bolo možné zdvihnúť životnú úroveň obyvateľov a vytvoriť nové pracovné miesta a dalo by sa tým prechádzať úbytku obyvateľov, ktoré v dnešnej dobe obe ORP výrazne postihuje.

Ďalej boli stanovené cieľové charakteristiky pre jednotlivé špecificky vymedzené krajiny. Pre lepšiu uchopiteľnosť cieľových charakteristík bude vhodné, ak budú spracovávané pre jednotlivé ORP, poprípade obce, aby bola možná a hlavne jednoduchšia kontrolovateľnosť ich plnenia.

Pri vypracovávaní cieľových charakteristík je dôležitý i názor verejnosti a nemal by sa opomínať. Mohol by tak byť vyvrátený prežitkový názor o tom, že obyvateľom bývalých Sudet na ich terajšej krajine nezáleží, pretože k nej nemajú väzby.

Zoznam použitej literatúry

- ANDRADE DNEBOSKÁ, M., 2006: *Hľadání jednoho z aspektů krajinné identity*. In: VOREL, I., SKLENIČKA, P. (Ed.), *Ochrana krajinného rázu – třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Praha, s.31-35.
- BASS, P. L., 1998: *Plánovanie rozvoja miest a obcí v podmienkach trhovej ekonomiky*. LSGAC, Bratislava, s. 166.
- BENRSCH, A., DOLBHAMMER, R., 2006 : *Ochrana krajinné identity před společností – pro společnost?* In: VOREL, I., SKLENIČKA, P. (Ed): *Ochrana krajinného rázu – třináct let zkušeností, úspěchů i omylů*. Praha: Nakladatelství Nadežda Skleničková, s. 91- 98.
- BERMAN, N. L., 1998: *Průvodce strategickým plánováním*. Praha: Berman Group, s.48.
- BLAŽEK, B., 1998: *Venkov, města, médiá*. Praha: Slon, s. 364.
- BORECKÝ, D., 2000: *Program sociálního a ekonomického rozvoje obce (PSERO)*. Dizertačná práca, Brno: PdF Masarykovej univerzity, s. 168.
- BUKÁČEK, R., MATĚJKA, P., 1999 : *Hodnocení krajinného rázu* . In: VOREL, I., SKLENIČKA, P.: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody*. (ed.), Praha: ČVUT, s. 159-187.
- CÍLEK V., 2002,2005 : *Krajiny vnitřní a vnější*. Praha: Dokořán, 269 s.
- DADEJÍK, O., KAPLICKÝ, M., 2009: *Kritika kognitivní estetiky přírody Allena Carlsona*. In: BINKA, B., DADEJÍK, O., STIBRAL, K., (eds) : *Krása, krajina, příroda II. : Kapitoly o roli estetických hodnot ve vztahu k přírode, krajině a životnímu prostředí*. Masarykova univerzita, Brno.
- DEMEK, J., 1981 : *Nauka o krajině*. UJEP Brno, 234 s.
- DOLEŽAL, J., 2006: *Nový stavební zákon v teorii a praxi a předpisy související s poznámkami*. 1. vyd., Praha: Linde.

- FORMAN, R.T.T., GODRON, M., 1993: *Krajinná ekologie*. Preklad: Těšil J. a kol., Academia, Praha. 583 s.
- GOJDA, M., 2000 : *Archeologie krajiny: Vývoj archetypu kulturní krajiny*. Praha: Academia, 238 s.
- HADAČ, E., 1982 : *Krajina a lidé: úvod do krajinné ekologie*. 1. Vyd. Praha: Academia, 156 s.
- HAJASOVÁ, K., 2000: *Vybrané názory na pojem región a regionálny rozvoj*. Geografické štúdie 7, Nitra: Prírodovedecká fakulta UKF.
- HEIDE, VAN DER, M. C., 2012 : *The Economic value of landscapes*. 1. vyd. Routledge, 360 s.
- HOUGH, M. , 1990: *Out of space: restoring identity of the regional landscape*. Yale university press, New Haven and London, 244 s.
- IZAKOVIČOVÁ, Z., MIKLÓS, L., DRDOŠ, J., 1997: *Krajinnoeologické podmienky trvalo udržateľného rozvoja*. Bratislava: Veda, 186 s.
- JANČURA, P., 1999 : *Štúdia – Znakové vyjadrenie vlastností krajinej štruktúry*. 1. vyd. , Banská Bystrica: SAŽP – Centrum územného rozvoja.
- JANČURA, P. , 2003: *Charakteristický vzhľad krajiny*. Habilitačná práca. Zvolen: TU vo Zvolene, 121 s.
- JANČURA, P., SLÁMOVÁ, M., CIHLAROVÁ, R., BOHÁLOVÁ, I., KUĽANDA, M., 2011: *Zmeny vývoja historických krajinných štruktúr na pomedzí Poľska a Slovenska*. In VOREL, I., KUPKA, J., (eds): *Krajinný ráz v sídloch – sídla v rázu krajiny*. Praha: ČVUT.
- LÖW, J., MÍCHAL, I., 2003 : *Krajinný ráz*. 1. vyd. Kostelec nad Černými lesy: Lesnická práce, 552 s.
- MADAR, Z., 2001: *Slovník definic v českem právu*. Praha: Orac.
- MAIER, G., TÖDLING, F., 1998: *Regionálna a urbanistická ekonomika – Regionálny rozvoj a regionálna politika*. Bratislava: Elita, 320 s.

- MAIER, G., 2000: *Paralely odlišností mezi územním a strategickým plánováním*. In: BELČÁKOVÁ, GÁL (ed.): *Nástroje priestorového plánovania v kontexte transformácie a európskej integrácie*. Bratislava.
- MEZERA A. et. al., 1979: *Tvorba a ochrana krajiny*. Praha: SZN, 467 s.
- NORBERG-SCHULZ, Ch., 1994: *Genius loci: k fenomenologii architektúry*. Praha: Odeon, 218 s.
- PAŠKOVÁ, M., 2000: *Územné plánovanie na miestnej úrovni v porovnaní SR a EÚ*. In: BELČÁKOVÁ, GÁL (ed.): *Nástroje priestorového plánovania v kontexte transformácie a európskej integrácie*. Bratislava.
- PÁŠKOVÁ, M., ZELENKA, J., 2002: *Výkladový slovník cestovního ruchu*. Praha: MMR, 431 s.
- PETZET, M., 2008 : *Genius loci – The Spirit of Monuments and Sites*. 16th. General Assembly of ICOMOS, Quebec.
- PLAI, Ľ., 1994: *Európsky priestor – geopolitické vymedzenie a regióny*. Katedra medzinárodného práva a politiky. Bratislava: Právnická fakulta UK.
- PLESNÍK, J. , 2001: *Úmluva o evropské krajine: harmonie biotických, kultúrnych a paměťových struktur evropské krajiny jako lokus ohrožení*. In: *Tvář naší země – Krajina domova*. Česká komora architektů.
- PLOS, J., 2007: *Nový stavebný zákon s komentářem pro prax*. Praha: Grada Publishing, str. 54
- POLENO Z. et al., 1994: *Lesnický naučný slovník*. Praha: Agrospoj, 743 s.
- RAJČÁK, M., RAJČÁKOVÁ, E., 1999: *Regionálny rozvoj a regionálna politika pre geografov*. Vysokoškolské skriptá.
- RENARD, V., 1995: *The Effects of Participation in Planning Process on Land – use Developments, the Economy and the Environment – Balance of Advantages and Disadvantages of Participation*. In: *The Challenges Facing European Society with the Approach of the Year 2000. Public Participation in Regional/Spatial planning in Different European Countries*. Council of Europe Press.

- SÁDLO, J., POKORNÝ P., HÁJEK P., DRESLEROVÁ D., CÍLEK V., 2005: *Krajina a revoluce: významné přelomy ve vývoji kulturní krajiny českých zemí. 2.* Opravené vydanie, Praha: Malá Skála, 248 s.
- SALAŠOVÁ, A., 1999: *Krajinný ráz – potreba vymedzenia pojmu.* In: VOREL, I., SKLENIČKA, P.: *Péče o krajinný ráz – cíle a metody.* ČVUT, s.28-31.
- SCHAMA, S., 2007 : *Krajina a pamět.* Praha: Dokořán.
- SKLENIČKA, P., 2003: *Základy krajinného plánování.* Praha: Nadežda Skleničková, 321 s.
- SVOBODOVÁ, K., 2011 : *Krajinný ráz – krajina a krajinný ráz v strategickém plánování.* Praha: ČVUT, 22 s.
- ŠILHÁNKOVÁ, V., 2007: *Teoretické přístupy k regionálnímu rozvoji.* Pardubice: Univerzita Pardubice, 129 s.
- ŠILHÁNKOVÁ, V., KOUTNÝ, J., ČABLOVÁ, M., 2002: *Urbanismus a územní plánování.* Pardubice: Univerzita Pardubice.
- TÖRÖKOVÁ, M., 1997: *Strategické plánovanie.* The J. Hopkins University Institute for Policy Studies, Baltimore, Maryland, 30 s.
- TURBA, M., 1996 : *Strategický plán pro hlavní město Prahu.* Územní plánování a urbanismus.
- VLASÁK, J., BARTOŠKOVÁ, K., 2007: *Pozemkové úpravy.* Vyd. 1. Praha: ČVUT, 168 s.
- VOREL, I., 2006 : *Krajinný ráz a jeho ochrana – charakter, ráz a identita krajiny.* Ochrana přírody, OP9/2006, s.259-262.
- VOREL, I., KUPKA, J., 2011 : *Krajinný ráz – identifikace a hodnocení.* Praha: ČVUT, 148 s.

Internetové zdroje

Ašsko a Chebsko, [online]. [cit. 2015-2-20]. Dostupné na:

<<http://www.mavlast.cz/turisticka-podoblast.assko-a-chebsko>>.

CÍLEK, V. ,2006: *Krajinný ráz, identita, genius loci*. [online]. [cit. 2014-10-11].

Dostupný na: < http://www.uake.cz/frvs/kapitoly_v_pdf/Uvod.pdf>.

DEJMAL, I., 2006: *Příběh krajiny, která přišla o hospodáře*. [online]. [cit. 2015-3-

1]. Dostupné na: < <http://www.antikomplex.cz/pribeh-krajiny-ktera-prisla-o-hospodare.html>>.

HOLOVSKÝ, M., 1965 : *Úvod do geografie a cestovního ruchu*. [online]. [cit. 2014-

10-10]. Dostupný na: < <http://www.svrr.zcu.cz/> >.

Jak probíhá pořizování zásad územního rozvoje? [online]. [cit. 2015-1-2015].

Dostupné na: <<http://zurjmk.cz/co-to-je/porizovani-zasad>>.

KLAMÁR, R. : *Plánovanie rozvoja regiónov na lokálnej úrovni v nových podmienkach demokracie*. [online]. [cit. 2015-2-2]. Dostupné na:

<<http://www.unipo.sk/public/media/13200/P1%C3%A1novanie%20rozvoja%20regi%C3%B3nov%20na%20lokalnej%20%C3%BArovni%20v%20nov%C3%BDch%20podmienkach%20demokracie.pdf>>.

KUPKA, J. , 2009: *Duchovní význam místa jako hodnota území*. [online]. [cit. 2014-

11-10]. Dostupné na: < http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2009/2009-03/10_duchovni.pdf>.

LÖW, J., NOVÁK, J., 2008: *Urbanismus a územní rozvoj – ročník XI – číslo 6/2008*

– Typologické členění krajín České republiky. [online]. [cit. 2015-1-25]. Dostupné na: < www.uur.cz/images/publikace/uur/2008/2008.../06_typologicke.pdf>.

MACHONIN, P.: [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné na:

<http://studie.soc.cas.cz/upl/texty/files/180_96-12wptext.pdf>.

MIKŠÍČEK, P.: *Zmizelé Sudety*. [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné na:
<<http://www.dokrajin.cz/>>

MMR: *Národní rozvojový plán*. [online]. [cit. 2015-2-7]. Dostupný na:
<<http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Dokumenty/Strategicke-dokumenty/Narodni-rozvojovy-plan-Ceske-republiky-2007-2013>> .

MMR: Národní strategický referenční rámec. [online]. [cit. 2015-2-7]. Dostupný na:
< <http://www.strukturalni-fondy.cz/cs/Fondy-EU/Programove-obdobi-2007-2013/Dokumenty/Strategicke-dokumenty/Narodni-strategicky-referencni-ramec-CR-2007-2013>> .

MMR: *Politika územního rozvoje*. [online]. [cit. 2015-1-20]. Dostupné na: <
http://www.mmr.cz/getmedia/679521a7-0837-4a78-a39a-c5ec18014e97/Politika_UR>.

MMR: *Pořizování územně analytických podkladů*. [online]. [cit. 2015-1-25].
Dostupné na: < <http://www.uur.cz/images/8-stanoviska-a-metodiky/01-Porizovani-UAP-a-jejich-aktualizace.pdf>>.

PICHLEROVÁ, M., DENDISOVÁ L. : *Aplikácia priestorovej autokolerácie krajinných štruktúr v hodnotení rekreačného potenciálu krajiny*. [online]. [cit. 2014-10-10]. Dostupný na:
<http://www.tuzvo.sk/files/FEE/dekanat_fee/13_pichlerova_AFE.pdf>.

PLESNÍK, J., VAČKAŘ, D., STAŇKOVÁ, J., FERNÁNDEZ-GALIANO, E. :
Evropská úmluva o krajine : zásady, nové přístupy, současný stav a výhledy.
[online]. [cit. 2015-1-16]. Dostupné na:
<http://projekty.geolab.cz/files/konf_2002.pdf>.

PROJEKT CROSS DATA: *Systém územního plánování v České republice a Svobodném státě Sasko*. [online]. [cit. 2015-2-5]. Dostupné na: < http://cross-data.eu/fileadmin/user_upload/2_Download/Broschuere_Flyer/CrossData_brozura_A4.pdf>.

PŮČEK, M.: *Strategické versus územní plánování*. [online]. [cit. 2015-2-7]., dostupné na: < http://www.uur.cz/images/publikace/uur/2009/2009-01-02/02_strategicke.pdf>.

Rada Európy, 2000: *Európska úmluva o krajine*. [online]. [cit. 2014-10-10].

Dostupný na:

<[http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/\\$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20120125.pdf](http://www.mzp.cz/C1257458002F0DC7/cz/evropska_umluva_o_krajine_smlouva/$FILE/OZV_cesky_text_EoUK_20120125.pdf)>.

STIBRAL, K.: *Environmentální estetika poprvé česky*. [online]. [cit. 2014-10-11]

dostupné na: < <http://ekolist.cz/cz/publicistika/eseje/environmentalni-estetika-poprve-cesky>>.

Sudety, [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné na: < <http://www.edejiny.cz/sudety/>> .

ŠVECOVÁ, S. : *Možnosti využití územně plánovací činnosti k zajištění dostatečné ochrany krajiny jako kulturní identity naší země*. [online]. [cit. 2015-1-15]. Dostupné na: < www.uzemi.eu/Include/Data/getfile.php?db=uzemi&id=322>.

Územne analytické podklady ORP Aš, [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné na: < <http://www.muas.cz/uzemne-analyticke-podklady-aktualizace-2010/d-227653/p1=15776>>.

Územne analytické podklady ORP Cheb, [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné na: < <http://www.cheb.cz/uzemne-analyticke-podklady/ds-34103/p1=34936&rd=1000>>.

VOREL, I., KUPKA, J., 2008 : *Branžovský Hvozď*. [online]. [cit. 2015-1-15].

Dostupné na: <

<http://www.klatovynet.cz/mukt/user/download/branzovskyhvozď.pdf>>.

Zásady územného rozvoja Karlovarského kraja, [online]. [cit. 2015-3-1]. Dostupné

na: < [\[karlovarsky.cz/download/VUC/ZUR_2010/I_ZUR_KK/texty/ZUR_KK_N_text_fina_l.pdf\]\(http://webmap.kr-karlovarsky.cz/download/VUC/ZUR_2010/I_ZUR_KK/texty/ZUR_KK_N_text_fina_l.pdf\)>.](http://webmap.kr-</p></div><div data-bbox=)

Použité zákony

Zákon č. 114/1992 Zb. „*O ochrane prírody a krajiny*“

Zákon č. 183/2006 Zb. „*O územnom plánovaní a stavebnom poriadku*“

Zákon č. 139/2002 Zb. „*O pozemkových úpravách a pozemkových úradoch a o zmene zákona č. 229/1991 Zb., „O úprave vlastníckych vzťahov k pôde a inému poľnohospodárskemu majetku*“ v znení neskorších predpisov

Zákon č. 20/1987 Zb. „*O štátnej pamiatkovej starostlivosti*“

Zoznam použitých skratiek

ai. a iné

CCHK cieľové charakteristiky krajiny

č. číslo

ČUZK Český úrad zeměměřický a katastrální

EDoK Európsky dohovor o krajine

EVL ekologicky významná lokalita

kol. kolektív

KK Karlovarský kraj

k.ú. katastrálne územie

odst. odstavec

ORP obec s rozšírenou pôsobnosťou

PP prírodný park

PÚR politika územného rozvoja

resp. respektíve

ÚAP Územne analytické podklady

ÚPD územne plánovacia dokumentácia

ÚP územný plán

VE veterná elektrárň

VN vodná nádrž

Zb. zbierka

ZOPK Zákon o ochrane prírody a krajiny

ZÚR Zásady územného rozvoja

Zoznam použitých tabuliek

Tab. 1 Obyvateľstvo, migračné saldo ORP Cheb

Tab. 2 Obyvateľstvo, migračné saldo ORP Aš

Tab. 3 Vzdelanosť ORP Cheb

Tab. 4 Vzdelanosť ORP Aš

Tab. 5 Nezamestnanosť ORP Cheb

Tab. 6 Nezamestnanosť ORP Aš

Zoznam použitých obrázkov a fotiek

Obr. 1 Umiestnenie v území Karlovarského kraja

Obr. 2 Špecificky vymedzené krajiny

Obr. 3 Architektúra Františkových Lázní

Obr. 4 Okolie Třebeně

Obr. 5 Chebská hrazdená architektúra v Skalnej

Obr. 6 Hrad Vildštejn

Obr. 7 Okolie Hazlova

Obr. 8 Výhľad na Slavkovský les v okolí Dolného Žandova

Obr. 9 Kostol sv. Vavřince v Třebeni

Obr. 10 Rybník a chebská hrazdená architektúra v Novom Drahave

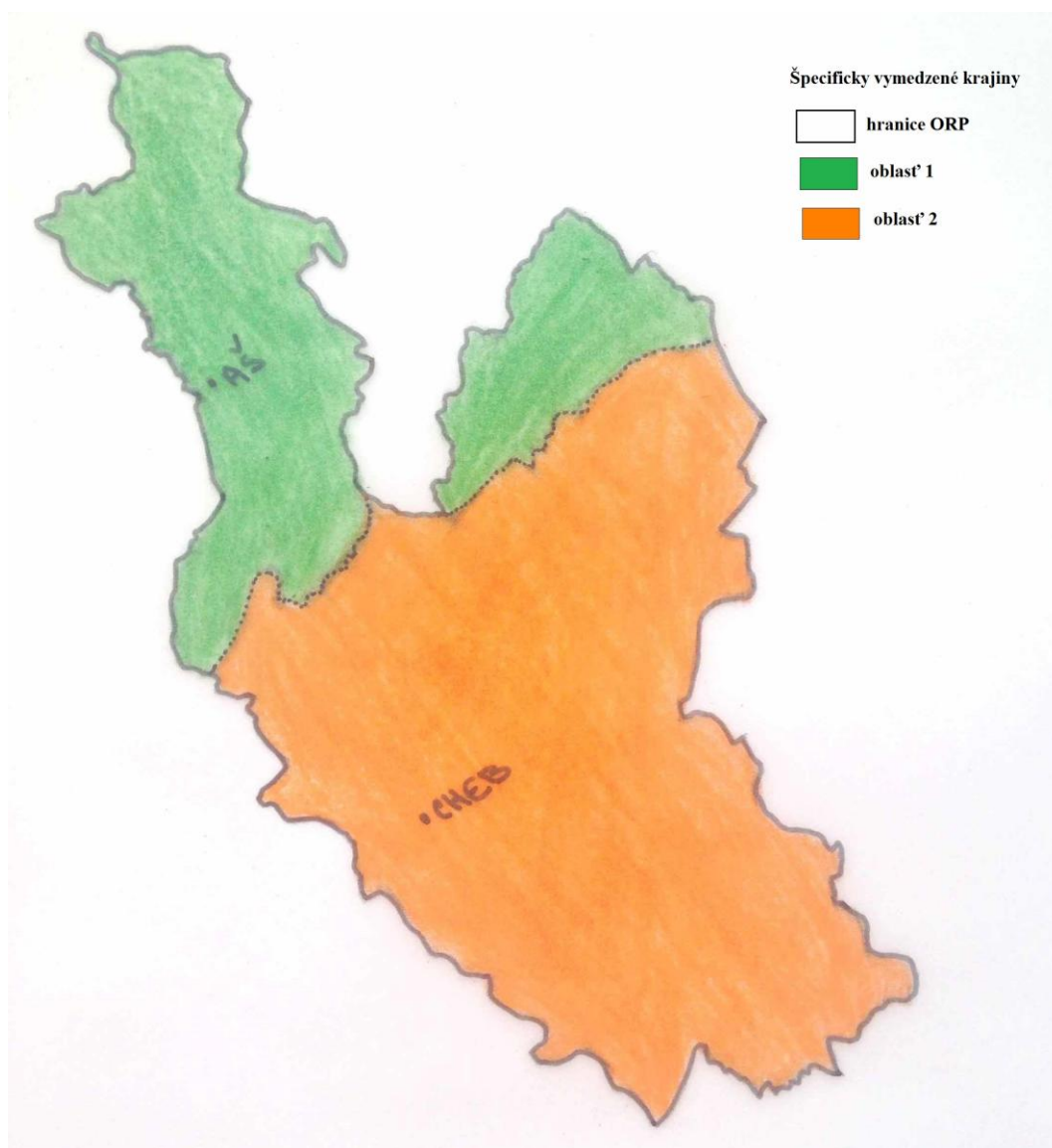
Obr. 11 Zmierovacie kríže Milhostov

Obr. 12 Okolie Nového Kostela v pozadí veterné elektrárne

Obr. 13 Okolie VN Jesenice

Obr. 14 Kaplnka Vokov

Prílohy

Obr. 2 Špecificky vymedzené krajiny

Obr. 3 Architektúra Františkových Lázní

Obr. 4 Okolie Třebeně

Obr. 5 Chebská hrazdená architektúra v Skalnej

Obr. 6 Hrad Vildštejn

Obr. 7 Okolie Hazlova

Obr. 8 Výhľad na Slavkovský les v blízkosti Dolného Žandova

Obr. 9 Kostol sv. Vavřince Třebeň

Obr. 10 Rybník a chebská architektúra v Novom Drahove

Obr. 11 Zmierovacie kríže Milhostov

Obr. 12 Okolie Nového Kostela, v pozadí veterné elektrárne

Obr. 13 Okolie VN Jesenice

Obr. 14 Kaplnka Vokov